

חבל נחלתו

וכאן שאנו דנים לגבי הטעם היוצא ממנו ישראל וכש"כ אם עבר מעל"ע וטעמו ק"ו שמותר לאוכלו כשנתבטל בתבשיל פגום.

סימן כה

כולם גרים הם – לפולמוס הגיור בימינו

שאלה א. פתיחה – שנאה מקלקלת את שורת הדין

השאלה העיקרית סביבה נסב 'פולמוס בתי הדין לגיור' היא: האם מתגיירים שישבו ולמדו יהדות במכוני גיור כמה חודשים (עד שנה) ואח"כ הצהירו שברצונם להצטרף לעם ישראל עפ"י מה שלמדו, ובתי הדין לגיור קבלום, ומלו וטבלו. במקרה כזה האם הקבלה לגירות היא מוחלטת, או שגיורם הוא על-תנאי¹ וניתן לבטלו אם יתברר שלא שמרו מצוות ככל דיני ישראל.

משאלה זו נובעת מסקנת בית הדין באשדוד שבתי הדין לגיור הם בתי דין פסולים משום שהם מכניסים גויים להיות חלק מעם ישראל ללא גיור ובדיקה אחריהם כראוי, וזה מהווה את הבסיס העיקרי לטענות הרב שרמן כלפי בתי הדין לגיור.

יש להעיר כמה הערות עקרוניות למסקנות הדיונים בשני בתי הדין. ראשית, עוד טרם ניגש לדון בעצם המסקנה לפסול את כל הגיורים שנעשו דרך מכוני הגיור בבתי הדין המיוחדים לגיור, יש במסקנה זו הן אונאת הגר והן אפשרות לעריות חמורות. שכן אפילו נקבל את טענת הרבנים הפוסלים ונאמר שכחמישים אחוז מכלל הגיורים הם גיורים ברמאות והגרים הנ"ל הם גויים. הרי יש כחמישים אחוז שהם יהודים כשרים שקידושיהם קידושין. ואם כן כיצד ניתן לפסוק שהם גויים ולכנותם כך. הרי התורה ציוותה על אונאת הגר. והמדובר כאן באלפי גרים שבפסק דין אחד החזירו דינם להיות לגויים², ומה

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: אין גיור על תנאי, אלא ספק גיור. תשובת המחבר: עי' בסוף המאמר את דברי תשובתי.
  2. ז"ל סמ"ג (לאוין סי' קעב-קעג): "המונה את הגר אף בדברים עובר בשני לאוין משום לא תונו איש את עמיתו ומשום וגר לא תונה והמונה אותו בממון עובר משום אל תונו איש את אחיו ומשום לא תונו, ומה שאומר בפרק הזהב (ב"מ נט, ב) שעובר בשלשה לאוין כולל כל הלאוין יחד. וכן אם לחצו בממון תניא בפרק הזהב (שם) שעובר משום לא תלחצנו (שמות כב, כ) וגר לא תלחץ (שמות כג, ט) ולא תהיה לו כנושה (שמות כב, כד)".
- ויכול הטוען לומר כיון שפסק הדין אומר שאינם מישראל איננו עוברים באונאה כלפיהם שהרי הם נכרים. אולם אף לדידם פסה"ד כולל גרי צדק ונכרים בכריכה אחת. וכלפי גרי הצדק יש בכך אונאת דברים.

חבל נחלתו

מאותם גרים שהם גרי צדק, הרי בפסק דין המחזיר אותם וצאצאיהם שנולדו ביהדות לגויותם יכולות להיווצר תקלות מרובות מאד. כגון: אם אחד מהם קידש אשה מישראל הוא יסיק מפסק הדין שאין הוא גר שחזר לסורו אלא הוא גוי לכל דבר, ואשתו מישראל לפי פס"ד זה אינה מקודשת, וא"כ אם נישאה לאחר ללא גט וילדה ממנו בנים – הם ממזרים! ותוצאות חמורות כאלה יכולות להיות בהרבה מאד תחומים.

על אותו פס"ד הפוסל אלפי גרים ומחזירים לגויותם, יש לומר את דברי המשנה באבות של אב בית דין שהיה בעצמו בן גרים: "אבטליון אומר: **חכמים הזהרו בדבריכם** שמא תחזרו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הבאים אחרים וימותו ונמצא שם שמים מתחלל" (אבות א, יא).

אפילו אם פסק דינם העקרוני הוא נכון, לפי שיטתם הם, חייבים לעבור כל גיור וגיור ולבדוק לגופו של גיור: הוא גר או נכרי, אבל פסילה כוללת של אלפי גיורים, טמונים בה הן אונאת אלפי גרים והן תקלות בעריות במידה גדולה מאד.

ב. מצבים בהם דוחים גויים מלהתגייר

בש"ס ובפוסקים מובאים כמה מצבים בהם דוחים את הגויים מלהתגייר.

ביבמות (מז ע"א) נאמר: "תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפים, ויטורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד".

חטאו ומה פשעו, וכי אין בתי הדין המכובדים חייבים באונאת הגר? ומי התיר להם להונות אלפי גרים שהם גרי צדק.

את היחס הראוי לגרים יש ללמוד מדברי הרמב"ם לר' עובדיה הגר (שו"ת הרמב"ם סי' תמח):

"ואשר השיבך רבך שלא כהוגן והעציבך והכלימך וקראך כסיל עבירה גדולה בידו וחסא גדול חטא וקרוב בעיני ששוגג הוא וראוי לו לבקש ממך מחילה, אע"פ שאתה תלמידו ואחר כך יצום ויזעק ויתפלל ויכנע אולי יתכפר לו וימחול לו האל יתעלה, וכי **שכור היה זה [ולא ידע] שבשלישים וששה מקומות** [ב"מ נט ע"ב, ועי' בהקדמת ס' המצות שורש ט] הזהירה תורה על הגר, ואיה דבר וגר לא תונה [שמות כב, כ]. עי' הל' סנהדרין פ"כ הי"ב וה' מכירה פי"ד ה"ט"ו] והיא אונאת דברים. אילו אמר הוא האמת והיית אתה התועה היה לו להסביר לך פנים ולדבר לך רכות כל שכן שאמרת האמת והוא התועה... דע שחובה שחייבתנו התורה על הגרים גדולה היא. על האב ועל האם נצטוינו בכבוד ומורא ועל הנביאים לשמוע להם ואפשר שיכבד אדם ויירא וישמע ממי שאינו אהבו, ועל הגרים צונו [עי' ס' המצות מ"ע סי' רז וה' דעות פ"ד ה"ד] באהבה רבה המסורה ללב ואהבתם את הגר וגו' כמו שצונו לאהוב את שמו ואהבת את ה' אלהיך. והקב"ה בכבודו אהב גר, שנ' ואהב גר לתת לו לחם ושמלה"...

ואם כה הפליג הרמב"ם באונאת גר אחד, איך ניתן בהינף קולמוס אחד להונות כ"כ הרבה גרים!?

ועוד אף לשיטתם, כיון שודאי שיש

וברש"י: "ואיני כדאי – ואיני ראוי להשתתף בצרתן ומי יתן ואזכה לכך".

ובהמשך בסדר קבלת הגר נאמר שם: "ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ומודיעין אותו עונש של מצות, אומרים לו: הוי יודע, שנעדר שלא באת למדה זו, אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו, אכלת חלב ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו עונש של מצות, כך מודיעין אותו מתן שכר"... (שם ע"ב): "ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו. **קיבל**, מלין אותו מיד... נתפא, מטבילין אותו מיד"³.

מודגש בברייתא שרק אם קיבל מגיירים אותו, ואם לא קיבל אין מגיירים אותו. וכן לשון הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ד ה"ה): "אם חזר בו ולא רצה לקבל הולך לדרכו, ואם קיבל אין משהין אותו אלא מלין אותו מיד".

עולה בבירור שעכו"ם הבא להתגייר והחליט לבסוף שלא להתגייר הן מחמת ראיית מצבם של ישראל בין האומות, או מחמת חשש עונש המצוות **אין מקבלים**

אותו להתגייר.

אמנם מלכתחילה יש לקבל כל גר המעוניין להתגייר כאמור בתוספות (יבמות קט ע"ב): "רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים – אמר ר"י דהיינו היכא שמישיאין אותו להתגייר או שמקבלין אותו מיד אבל אם הן מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלם שהרי מצינו שנענשו אברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתמנע שבאתה להתגייר והלכה והיתה פלגש לאליפז בן עשו ונפק מינה עמלק דצערינהו לישראל כדאמרינן בהגדת חלק (סנהדרין צט:): וגם יהושע קבל רחב הזונה ונעמה ורות המואביה ובריש פרק במה מדליקין (שבת לא). שגייר הלל אותו שאמר גיריני על מנת שתשימי כ"ג ואותו דעל מנת שתלמדני כל התורה כולה ואנע"פ שלא היו מתאמצין להתגייר יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף".

מצב נוסף הוא המובא במסכת בכורות (ל ע"ב): "עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד – אין מקבלין אותו, ר' יוסי בר' יהודה אומר: אפי' דקדוק אחד מדברי סופרים". ומקורו מתוספתא דמאי (פ"ב ה"ה ושם: "גר שבא לקבל") ומכילתא

3. בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר (ח"א יו"ד סי' רל) מובאים דברי הרב צ"ה קלישר, וז"ל: "ומה שכתב שם שאנחנו מחוייבים לדחות הרוצים להתגייר ואין מקבלין גרים בימי שלמה זה לא נראה לעניות דעתי, שהרי אמרו ביבמות [מ"ז ע"א] אח"כ שהודענוהו החומרות ועונשין, מצוה למהר המילה ושיהיו מצוה לא משהינן, ומה שאין מקבלין בימי שלמה מפני שאז ה' כל כוסף רוחם לע"ז והבאים לירושלים ודאי לא מש מלבם ע"ז רק שרוצים לקבל הטובה הגדולה שאז אין כסף נחשב בימי שלמה וכמו שאירע בבת פרעה שודאי גיירה שלמה ואח"כ עבדה ע"ז ונחשב לו כאלו ח"ו עבד הוא, אבל בזה"ז שישראל שפלים ודאי עושה לש"ש וכן לעתיד כשיתבטל ע"ז אמר הנביא בפירוש ואל יאמר בן הנכר הבדל יבדילני וגו' מעל עמו וגו' ומה שמצינו למ"ד אין מקבלין גרים לימות המשיח, כבר אמור בספרי דרישת ציון [דף ד' ע"א] כי יש שני מיני ימות המשיח, טרם גוג כשיעשו מקנה וקנין וישכנו בטח עוד לא יהי' נעקר ע"ז, אבל אחר גוג שלא יהי' שום ע"ז אז מקבלין גרים ולא ידח ממנו נדח כי כולם מעשי ידיו ית'".

חבל נחלתו

דרשב"י (פרק יב פס' מט).

הרמב"ם לא הביא זאת להלכה והביא זאת רק ביחס לגר תושב (הל' אסו"ב פ"ד ה"ח).

רש"י הביא זאת ביחס לנכרי הבא להתגייר (שבת לא ע"א, סוכה כח ע"א). וכן הביאו זאת הרמב"ן (הל' בכורות פ"ד, לה ע"ב), והסמ"ג (ל"ת קעב-קעג).

וכתב על כך הרא"ה קוק בשו"ת דעת כהן (סי' קנד): "זהרי מפורש אמרו חז"ל בכורות ל' ע"ב נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר"י בר"י אומר אפי' דקדוק אחד מד"ס, ואיך אפשר לקבל גרים באופן כזה שיוודעים ברור שאחר גרותם יעברו על דברי תורה, (אמת הדבר שיש לתמוה על השמטת הפוסקים הלכה זו לגמרי, מ"מ הלא משנה לא זזה ממקומה, ואין חולק ע"ז עכ"פ כד' ת"ק שחוץ מד"א של תורה אין מקבלין אותו). ועי"ש בהערת הרצי"ה קוק על השמטת ההלכה מהרמב"ם הטור והשו"ע.

מבואר מן הדברים שגוי הבא להתגייר ואומר שמקבל עליו כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו.

בטעם הדבר נראה כאמור בספר חסידים (סי' תקצה): "תורת ה' תמימה (תהלים י"ט ח') ואיזו תורה בעלת מוס אלא מי שקיבל עליו דברי חברות חוץ מדבר אחד, או נכרי שקבל עליו כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו". היינו הפגם הוא בקבלת שלמות התורה ולא בגיור עצמו. ויש מקום לומר, וכך כתבו חלק מן האחרונים, שבדיעבד גיורו – גיור.

אולם רבינו גרשום בבכורות (ל ע"ב) כתב טעם אחר: "חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, דאמרינן הואיל ואין יכול

לעמוד באותו דבר ודאי לא יעמוד נמי באחרים". וא"כ הפגם הוא בגיור עצמו ואין כאן גיור.

מהבריתא עולה שדוקא כאשר הנכרי אומר בפיו חוץ מדבר אחד, לא בואר בבריתא ובראשונים האם אף אומדן דעת של הדיינים שברצונו לקבל את כל התורה חוץ מדבר אחד אף הוא מונע את קבלתו מלהתגייר.

כתב על כך בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ב, י"ד סי' נח): "אבל באמת זה אינו דלא אמרו חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו אלא שאומר שאינו מקבל עליו עול מצוה זאת. וכן דאיך לישנא דגמרא: נכרי שבא לקבל דבר תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו (בכורות ל, ב). הרי לך מפורש שלא נאמרו דברים אלה אלא למי שאומר שאינו מקבל דבר מדברי תורה, או מדקדוקי סופרים. אבל אם קבל כל התורה ושכרן ועונשן של מצות אלא שהוא נמשך בדברים שהרגיל בהם בגיותו הרי זה גר חוטא ואין נמנעים מלקבל אותו משום כך. תדע מדאמרינן (יבמות מז ע"ב): ומודיעים להם מקצת מצות חמורות מאי טעמא. דאי פריש נפרוש, דאמר מר קשים גרים לישראל כספחת. פירש"י: שאוחזים מעשיהם הראשונים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באסור והיתור. וכן כתב הרמב"ם ז"ל. ומפני זה אמרו קשים גרים לישראל כנגע צרעת, שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל (הלכות אסורי ביאה פ"ג הי"ח).

"הרי לך מפורש דאנע"ג שידוע לנו דרוב הגרים אינם מקיימים המצוות אחרי מילה ושבילה ובכל זאת לא נמנעו מלקבלם משום כך. אלא אומרים להם מקצת מצות חמורות היינו עונשן של מצות כדי דאי פריש נפרוש.

אומר בחבלי אדם אמשכס ואח"כ בעבותות אהבה". ואף כאן השאלה נשאלת הרי ודאי לא יוכל לקיים כל דיני תורה מכך שאין מרבין ואין מדקדין עליו.

וכן הטור (י"ד ס' רסח) כתב לאחר הטבלת הגר: "והרי הוא כישראל לכל דבר שאם חזר לסורו ה"ה כישראל מומר שאם קדש קידושו קידושו". ואע"פ שברור שמהודעת מעט מצוות אינו יכול לקיים את כל המצוות וכש"כ כל דקדוקי סופרים. ועוד יותר מכן כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג ס' קו) בתוך תשובתו: "דהנה בבכורות דף ל' ע"ב איתא נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ולר"י ב"ר יהודה אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים, ויש להסתפק אם הוא רק דין דלכתחלה וכלשון אין מקבלין שמשמע לכתחלה, או שגם בדיעבד אינו גר. ואף שודאי מקבלין גרים אף שלא ידעי רוב דיני התורה שהרי מודיעין אותם רק מקצת מצות, ופשוט שאף רוב דיני שבת אין מודיעין אותן, וגם מצינו עוד יותר שאף שלא ידע הגר שום מצוה הוא גר, דהא מפורש בשבת דף ס"ח ע"ב גר שנתגייר בין הנכרים חייב חטאת אחת על כל מלאכות של כל השבתות ועל הדם אחת ועל החלב

אבל אי לא פריש מקבלים אותם והוא את חטאו ישא ואין ישראל ערבין עליו. (קדושין ע ב, נדה יג ב ד"ה קשים גרים)".

סיוע לדברי הראשל"צ הרב בצמ"ח עוזיאל ניתן להביא מדברי הגמרא ביבמות (מז ע"א) שלאחר השיחה הראשונה עם הגר בה מנסים לרפות את ידיו ולתהות על קנקנו: "אם אומר: יודע אני ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד"⁴. ולאחר הודעת מקצת מצוות קלות וחמורות ועונשן ומתן שכרן ממשיכה הברייתא (שם מז ע"ב): "ואין מרבין עליו, ואין מדקדין עליו. קיבל מלין אותו מיד. נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה, חזורים ומלין אותו שניה. נתרפא, מטבלין אותו מיד"⁵. והרי לפי הברייתא כפשוטה, הגר הזה אינו יודע את כל הלכותיה של תורה ואיך יקיים? הא קמן שכיון שקיבל עליו מגיירים אותו מיד ובהמשך מלמדים אותו, כאמור שם במי שנוהג בצינעא דברי חברות שמקבלים אותו ואח"כ מלמדים אותו (בכורות ל ע"ב). וכן הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פי"ד ה"ב) מסיים שאין מרבין עליו ואין מדקדין עליו: "שמא יגרס לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים וכן הוא

4. דוקא מסכת גרים (פ"א ה"א) הפותחת: "הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד, אלא אומרין לו, מה לך להתגייר, והרי אתה רואה את האומה הזאת נמוכה" ... מסיים בה: "טבל ועלה אומרין לו דברים טובים דברים של ניחומים, במי נדבקת, אשריך, במי שאמר והיה העולם ברוך הוא, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל, ולא נקראו בנים למקום אלא ישראל, ואין חביבין לפני המקום אלא ישראל, וכל אותם הדברים שאמרנו לך, לא אמרנו אלא להרבות שכרך". ואמירה זאת אחר טבילה לא נזכרה ברמב"ם ובטור ובשו"ע.
5. לגבי סיבת הקבלה המיידית כתבה הגמרא ובעקבותיה המאירי (יבמות מז ע"ב): "ומכיון שקבל עליו עול מצות מלין אותו מיד דשהוי מצוה לא משהינן". וכבר הרחיב הרב שרמן בתשובותו במקור המצוה לקבלת גרים.

חבל נחלתו

דברים ולהקל בהם ולא היה מזכיר זה הגמ' בפירושו, וא"כ צריך לומר לר"י ב"ר יהודה **דק אין מקבלין לכתחלה ובדיעבד כשקבלוהו הוא גר, שלכן משמע שגם לדין הרישא בלא קבל עליו דבר אחד מדיני התורה נמי הוא רק דין שלכתחלה אין מקבלין אבל בדיעבד כשקבלוהו הוא גר, וחייב אף במצוה זו שלא קבל עליו דמה שלא קבל עליו אינו כלום לפוטרו דהא הוא מתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בטל".**

מבואר מדברי האג"מ שסתם גר כל זמן שאינו אומר שאינו מקבל עליו דבר אחד, אפילו אינו יודע כלל מענייני מצוות כיון שאומר שמקבל עליו להיות כישראל הרי הוא כגר. ואם אומר שאינו מקבל עליו דקדוק אחד מד"ס מסתפק האג"מ שמא אעפ"כ הוא גר אם קבלוהו מפני שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה שדינו בטל.

האג"מ מתוך דברים אלו יצא לדון באחד הגרים של הלל הזקן: "ויהיה ניחא לפ"ז מה שהלל קבל את הגר שלא קבל עליו תורה שבע"פ דמפורש ברש"י שבת דף ל"א ע"א דתיכף גייריה, דהא הקשה רש"י מחוץ לדבר אחד שלא מקבלין, ואם לא גייריה ממש אלא לאחר שקבל עליו גם תורה שבע"פ לא היה שייך להקשות כלל. ופלא על מהרש"א בח"א שעל העובדא דגיירי ע"מ שתשימי כ"ג פי' מצד קושייתו הא אין מקבלין גרים משום שלחן מלכים ולא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה שילבש בגדי כבוד ואיך גייריה הלל שלא דוקא גייריה אלא דלא גייריה עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה, דא"כ גם עובדא ראשונה אפשר לפרש כן וליכא שום קושיא, אבל מה שגייריה הלל היה משום שהיה מובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו וישמור גם דיני

אחת ועל ע"ז אחת, הרי נמצא שלא הודיעוהו שום מצוה אף לא עיקרי האמונה ומ"מ הוא גר, הוא משום דאיירי שקבל עליו לעשות כל מה שהיהודים צריכין לעשות וזה סגי לגרות, ואין חוששין לומר דדילמא אם היה יודע ממצוה זו לא היה מקבל עליו, דאף אם יאמר כן הוא רק דברים שבלב, וההודעה הוא רק לכתחלה, ומוכרחין לומר בלשון הש"ע בסעיף ג' שכתב כל עניני הגר בין להודיעו המצוות לקבלם צריך שיהיה בג' הכשרים לדון לאו דוקא, דעיקר הכוונה הוא שקבלת המצוות צריך בפני ג' אבל ההודעה אינה מעכבת, אך נקט לשון להודיעו משום דכן הא עושין הב"ד שמודיעים מקצת המצוות בשעת קבלה, וכן הלשון דבסעי' י"ב שכתב או שלא הודיעוהו שכר המצוות ועונשן ה"ז גר, הוא לאו דוקא אלא אפילו לא הודיעוהו כלל איזה מצוות אם אך קבל עליו שמקבל עליו כל המצוות שחייבין ישראל הוא גר, ורק משום שאין דרך לשכח להודיעו איזה מצוות נקט הש"ע ששכחו להודיעו שכר המצוות ועונשן שזה אפשר לשכח לפענמים.

"אבל כשאומרים לו שאיכא מצוה זו או שידע מעצמו איזה מצוה שראה איך שיראל נהגין במצוה זו ואומר שמצוה זו אינו רוצה לקבלה ע"ז תניא שאין מקבלין, וא"כ אפשר שאף בדיעבד כשקבלוהו אינו גר, אף שנקט לשון אין מקבלין דהוא לשון דלכתחלה, ולכאורה מהא שאר"י ב"ר יהודה אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים, שמסתבר שכיון שקבל עליו כל מצוות דאורייתא ואף בל תסור בכלל דהא קבל עליו כל איסורין ומצוות דרבנן, הרי יש לו להיות גר מדאורייתא, שלא מסתבר שחכמים יעקרו הגרות דאורייתא שנוגע לקידושין ולכמה

טעם להבטחתו דהלל שהיה זה מחמת שלא היה כופר בתורה שבע"פ שהיה יודע שאיכא תורה כזו אך לא האמין להלל שמה שאומר לו היא אותה התורה שניתנה מפי הגבורה שבזה היה שייך שיסמוך עליו אחר שילמדנו, שאם היה כופר לומר שלכא כלל תורה שבע"פ לא היה שייך שיהיה הלל בטוח שאחר שילמדנו יסמוך עליו שאיכא גם תורה שבע"פ, דהא הטעם שאינו מאמין הוא משום דלא נכתבה כמו שנכתבה התורה שבכתב כמו שכופרים הצדוקים מטעם זה, שלכן אף שאפשר שיתחיל להאמין מ"מ לא שייך שיהיה בטוח בזה וממילא היה אסור להלל לגיירו, לכן פי' שידע הנכרי שיש תורה שבע"פ אבל אמר שלא מאמין להלל שלכן שייך שיהיה בטוח שיסמוך עליו. וכן הוא במה שגייר למי שנתגייר ע"מ שיעשהו כ"ג שמצד הגרות היה גר אף שלא קבל עליו איסור זרות לעבודה אך שהיה קשה על מה שהלל קבלו הא כיון שלא קבל עליו איסור זרות לעבודה לא היה לו לקבלו וע"ז שייך תירוץ רש"י על עובדא קמייתא דכיון שהיה הלל בטוח שאחר שילמדנו יקבל עליו גם מצוה זו היה רשאי לגיירו, ובתירוץ זה מתורץ גם קושית מהרש"א דלא היה רשאי לקבלו משום שהיה לשום כבוד דכהונה מאחר שבדיעבד הוא גר סמך ע"ז שהיה בטוח שאז"כ יהיה גר לשם שמים".

מבואר מדבריו שגר שבפירוש לא קיבל עליו כל דיני תורה, ודעת בי"ד המגייר שהוא עתיד לקבל עליו את הכל מותרים לקבל אותו. ואפילו אח"כ הוברר שלא קיבל קבלתו קבלה. וכן אם אמר שאינו מקבל דקדוק מד"ס מקבלים אותו משום

תורה שבע"פ וגם יקבל עליו איסור זר לעבודות המקדש דצריכים לכהנים. ומה שעכ"פ הא בשעת הטבילה עדיין לא קבל מצות דתורה שבע"פ שהוא כמעט רוב דיני התורה הקשה זה רש"י, ומה שכתב לתרץ שלא דמי לחוץ מדבר אחד שלא היה כופר בתורה שבע"פ אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה, לא מובן לכאורה אף אם נפרש בכונתו שלא האמין להלל שמה שאומר לו היא תורה שבע"פ אבל האמין שיש עכ"פ תורה שבע"פ וכשיוודע ממנה קבל לקיים, שודאי אין זה קבלה שא"כ גם כשלא יקבל עליו גם תורה שבכתב מחמת שלא יאמין שזו שבידנו היא התורה שבכתב שניתנה למשה בהר סיני מהקב"ה אלא תורה אחרת יהיה גר, וברור ופשוט שאין זה קבלת מצות מאחר שעכ"פ אינו מקבל המצות שבתורתנו, שלכן כמו כן פשוט שאין להחשיב זה לקבלה במצות תורה שבע"פ מאחר שאינו מאמין ללומדיה וחכמיה, **ולכן צריך לומר שכיון שאיכא עכ"פ קבלת מצות אף שלא בכולן הוא גר ונתחייב בכולן אף שלא קבלם דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה,** ואין ענין קבלת המצות משום דבלא קבלת המצות א"א לחייבו אלא דהוא דין ממעשה הגרות דבעינן קבלת המצות כמו דבעינן מילה וטבילה, וסגי לזה קבלת איזה מצות אף שלא קבל כולן. אבל הוקשה לרש"י על הלל שקבלה לגיירו לכתחלה מהא דאין מקבלין אף כשלא קבל עליו אף רק דבר אחד וכ"ש שלא היה לו לקבל גר זה שלא קבל עליו כל התורה שבע"פ, וע"ז תירץ שפיר שהיה הלל מובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו ויקיים גם כל דיני תורה שבע"פ, אבל נתן רש"י

חבל נחלתו

שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה.

ג. קבלת המתגייר שבא שלא לשם שמים ותוקף גרותו

מה דין נכרי או נכריה המתגיירים לשם נישואין עם ישראל, או לשם מטרה אחרת, ולא לשם גיור שלם. השאלה כפולה: האם מצוה להזדקק לגיורו או מן הראוי שלא לגיירו. כמו כן אם גיירוהו מה דינו, האם הוא גר או שגיורו מוטל בספק עד שיראו האם קבלתו תורה ומצוות היא אמיתית ושלמה.

בירושלמי קידושין (פ"ד ה"א) נאמר: "המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה וכן אשה מפני איש, וכן גירי שולחן מלכים, וכן גירי אריות וכן גירי מרדכי ואסתר – אין מקבלין אותן. **רב אמר הלכה גרים הן** ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה, אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גיירו לשם".

היינו לפנינו מחלוקת בין ר' נחמיה (כך מבואר במקבילות אף שבירושלמי הוא בסתמא) לרב. ר' נחמיה סובר שאין מקבלים אותם, ורב סובר שמקבלים אותם. ומשמע שלר' נחמיה אם קבלום הרי הם גרים ורק לכתחילה אין מקבלים אותם. שכן אם היה רוצה לומר שאינם גרים כלל היה אומר: 'אינם גרים', ולא שאין מקבלים אותם. ולפי"ז **רב סובר שמקבלים אותם לכתחילה** (וכן המשך לשונו: "ואין דוחין אותם" וכו'). ומחלוקתם היא האם דוחים אותם לכתחילה, אבל בדיעבד לשתי הדעות הם גרים. לדעת רב משמע שדוקא בגרים אלו צריכים לקרבם שמא התגיירו לשם שמים. (ואולי כוונתו שהקירוב יגרום להם שיתגיירו לשם שמים).

במסכת גרים (פ"א ה"ג) הנוסח הוא: "כל המתגייר לשם אשה, לשם אהבה, לשם יראה, **אינו גר**. וכן היו רבי יהודה ורבי נחמיה אומרים כל אותם שנתגיירו בימי מרדכי ואסתר אינם גרים, שנאמר ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם, וכל שאינו מתגייר לשם שמים **אינו גר**". בנוסח זה אין מובאת דעת רב שכולם גרים. כמו"כ לפי נוסח זה ('אינם גרים') דעת ר' נחמיה שהמתגייר שלא לשם שמים אינו גר, ויש לשער כי דעת החולק היא שאין מקבלים אותם לכתחילה ורק בדיעבד גיורם גיור.

נוסח מסכת גרים מופיע אף בסוגיא ביבמות (כד ע"ב): "מתני'. הנטען על השפחה ונשתחררה, או על העובדת כוכבים ונתגיירה – הרי זה לא יכנס, ואם כנס – אין מוציאין מידו..."

"גמ'. הא גיורת מיהא הויא (רש"י: "ואע"ג דלא נתגיירה לשם יהדות אלא בשביל שישאנה זה"). ורמינהי: אחד איש שנתגייר לשם אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשם איש, וכן מי שנתגייר לשם שולחן מלכים, לשם עבדי שלמה (רש"י: "עבדי שלמה – בעלי שרה היו") – **אינו גרים**, דברי ר' נחמיה; שהיה רבי נחמיה אומר: אחד גירי אריות (רש"י: "כגון כותים דכתיב בספר מלכים ב' יז) וישלח ה' בהם את האריות ונתגיירו כדכתיב התם בגלות שומרון"), ואחד גירי חלומות (רש"י: "בעל חלומות אמר להם להתגייר"), ואחד גירי מרדכי ואסתר (רש"י: "ורבים מעמי הארץ מתייהדים [אסתר ח] – **אינו גרים**, עד שיתגיירו בזמן הזה; בזמן הזה ס"ד? (רש"י: "בזמן הזה ס"ד – כל הני מקמי הכי לאו גרים נינהו כגון נבזראדן וכיוצא בו") אלא אימא: כבזמן הזה (רש"י: "כבזה"ז – שלא יעשה מחמת שרה") הא

סיבות רווח או אונס ולא לשם שמים – גיורם גיור ודינם כישראל, לא ניתן להחזירם לגויותם אפילו התגלה בבירור שזו סיבת גיורם. אין שום רמז לספק גיור או גיור מותנה עד שיודע שהם עתה עושים לשם שמים.

וכ"פ בהלכות גדולות (סי' ה, הל' מילה עמ' קנב), וכן הראב"ן (יבמות ד"ה הנטען על) כתב: "ומסקנא דאע"ג דמתגיירא לשם איש היא גיורת, וכן איש שנשתחרר לשם אשה, ולכתחילה אין מקבלין אותן משום הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך ות"ד: אין מקבלין גרים לימות המשיח; כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. א"ר אליעזר, מאי קרא? (ישעיהו נד) הן גר יגור (רש"י: "הבא להתגייר יגור אפס מאותי בעוד שאין אני עמכם יתגייר דהיינו בזמן הזה") אפס מאותי, מי גר אתך עליך יפול (רש"י: "מי גר אתך בעניותך כאשר אמרת. עליך יפול – לעוה"ב יפול ינוח כמו על פני כל אחיו נפל [בראשית כה] יפול מצדך אלף [תהלים צא], אבל אידך לא").

וכך שאל תוס' ביבמות: "אי אמרת בשלמא דאינה גיורת גמורה ניחא דלכתחלה לא יכנס משום דספק גיורת היא דשמא נתגיירה לשם איש ודיעבד אין להוציא דאין להחמיר משום חששא זו". אמנם כיון שהמסקנה כרב לכן אף אם ידוע שהתגיירה בגלל האיש הרי היא גיורת גמורה, ורק משום לזות שפתיים לא תינשא לו לכתחילה⁶. ועי' ריטב"א שבאר באותה דרך את ההו"א בסוגיה.

וכך כתב הרמב"ן בפירושו לתורה (דברים כא, יב) ביחס ליפ"ת: "וגם זאת אם הודית בפיה הגירות בלא הכרח לא נשלח אותה

איתמר עלה, א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: הלכה כדברי האומר כולם גרים הם. אי הכי (רש"י: "דגירות מעלייתא היא"), לכתחלה נמי (רש"י: "יכנוס ואמאי תני לא יכנוס")! משום דרב אסי, דאמר רב אסי: (משלי ד) הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' (רש"י: "טעמא דמתניתין משום דכתיב הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתו לאחזוקי לקלא קמא"). ת"ד: אין מקבלין גרים לימות המשיח; כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. א"ר אליעזר, מאי קרא? (ישעיהו נד) הן גר יגור (רש"י: "הבא להתגייר יגור אפס מאותי בעוד שאין אני עמכם יתגייר דהיינו בזמן הזה") אפס מאותי, מי גר אתך עליך יפול (רש"י: "מי גר אתך בעניותך כאשר אמרת. עליך יפול – לעוה"ב יפול ינוח כמו על פני כל אחיו נפל [בראשית כה] יפול מצדך אלף [תהלים צא], אבל אידך לא").

מסוגיית הבבלי עולה, בניגוד לירושלמי, שהחולק על ר' נחמיה אינו האמורא רב אלא תנא אחר שלא נזכר בשמו, ורב פוסק שהלכה כדברי הסובר שכולם גרים הם.

לפי הבבלי, אף לפי רב, אין לגיירם לכתחילה אולם אם קבלום הרי הם גרים. ומשמע שבימי דוד ושלמה לא קבלו לכתחילה גרים וכן יהיה בע"ה בימות המשיח כיון שאינם מתגיירים לשם שמים. הן מהירושלמי והן מהבבלי עולה שהלכה כדברי רב שכל המתגיירים מחמת

6. בחי' רבי עקיבא איגר (יבמות כד ע"ב) כתב: "משום דרב אסי וכו', שיטת רש"י דהלזות שפתים הוא שיאמרו שזינה עמה, אבל לפמ"ש הרשב"א שהביא הב"י (סי' י"א) הלזות שפתים שיאמרו שנתגיירה רק בשביל כן, והכנה"ג (סי' י"א) כ' דהעיקר כהרשב"א".

חבל נחלתו

הארצות כדי שיפרושו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה.

”(טו) לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו, **שכל החזור מן העכו”ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק**, ואעפ”כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב”ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ”מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

”(טז) ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, **ולא על פי ב”ד גיירום**⁷ חשבן הכתוב כאילו הן עכו”ם ובאיסורן עומדין, ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו”ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה.

”(יז) גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג’ הדיוטות ה”ז גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו”ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו, ואפילו חזר ועבד כו”ם הרי הוא כישראל מומר שקידושו קידושין, ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל, **ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע”פ שנגלה סודן**. ”(יח) ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים

לנפשה, **שאפילו נחשב שהיתה גירותה מפני היראה דינה כישראלית גמורה**, שכבר העלינו (יבמות כד ב) **הלכה כולם גרים הם**. היינו התורה בפרשת יפ”ת לא קבעה דין חדש אלא לימדה אותנו שגר המתגייר שלא לשמה גירו – גיר.

וכ”פ הרא”ש (יבמות פ”ב סי’ ו) והטור (י”ד סי’ רסח) דכולם גרים הם.

וכן הריטב”א ביבמות כתב: ”הלכה כולן גרים. פ” דגמרא גמיר לה **דרבנן פליגי על ר’ נחמיה** וסתם מתני’ כרבנן הוא”.

והמגיד משנה (הל’ איסורי ביאה פ”ג הי”ד) כתב: ”ונפסקה הלכה שם כולם גרים וכבר ביאר רבינו כן למטה דדיעבד כולן גרים”.

העולה מדעת הראשונים שיש **מחלוקת תנאים אם אותם שנתגיירו שלא לשמה הם גרים בדיעבד, ורב מסר שנפסק כדעה המקילה**.

הרמב”ם (הל’ איסורי ביאה פ”ג הל’ יד-יח) פסק:

”(יד) אל יעלה על דעתך שמשמון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ד’ נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא, שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל, אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי

7. נראה להסביר ש”לא עפ”י ב”ד גיירום” הכוונה היא שלא ברצון ב”ד אבל קבלת גיורם היתה ע”י ב”ד.

'חוששין לו' בדרך אחרת שכל גרים שלא לשם שמים, בין אם התגיירו בבי"ד ובין אם לאו הרי הם גרים מסופקים עד שיתברר אם גיורם בלב שלם. ואם קלקלו לאחר הגיור התברר למפרע שאינם גרים. וכל זאת כאמור עפ"י דברי הרמב"ם ש'חוששים לו'.

נראה שאין דרך זו מתיישבת עם דברי הרמב"ם. לגבי גרים שהתקבלו בבית דין אף דעת הרמב"ם כשיטת רוב-ככל הראשונים, שגיורם גיור מוחלט. דבריו של הרמב"ם שחוששים להם היא רק בגרים שהתקבלו ע"י בי"ד הדיוטות או שבאו ואמרו שהם גרים, ואף על מצב זה חלק גדול מהאחרונים דייקו ברמב"ם שהם גרים מוחלטים, ויש מן האחרונים שפרשו ברמב"ם 'חוששים' כגיור מסופק.

וכ"כ החזון איש (יו"ד הל' גרים, סי' קנח אות יא): "במנות מ"ז א' דסד"א משום טיבותא דא"י קמגיירו, יש לעי' הא קיי"ל לעיל כ"ד ב' כלם גרים הם, ואין לומר דמהכא יליף דלא יתכן לפ"ז הא דאמר והשתא נמי כו', וצ"ל דלענין קבלה לכתחילה קאמר, אבל קשה דהא באמת לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה, וע"כ דאשמועינן דבטיבותא זוטא מקבלין, ולפ"ז נמי קשה קצת דקמסיימם והשתא נמי כו' איכא לקט שכחה למה לי' להרבות דהו"א אין מקבלין גם בשביל לקט, ואולי לישנא דקרא דבארצכם קמישב". עולה מדברי החזו"א שאפילו לכתחילה בטיבותא זוטא מקבלים גרים המתגיירים שלא לשמה!

השיטה לספק כל גיור שאינו לשם שמים עד שיוברר שהתגייר לשם שמים נמצאת בהגהות המרדכי (יבמות פרק החולץ רמז קה) שכתב: "אני הדיוט הכותב נראה לי

לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעיין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו, צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה וכן רב הנסיונות האספסוף היו בהן תחלה".

דברי הרמב"ם מלמדים שישנם כמה מצבים שאין מקבלים גרים לכתחילה כגון: מי שמתגייר משום פחד (בימי דוד) או משום אישות (נשות שמשון ושלמה) או משום הטובה שישראל שרויים בה (ימי שלמה). והרמב"ם למד כשיטת הגמרא והראשונים לעיל, שאם בי"ד קבוע קבלם – נקבעה גירותם אע"פ שלא התגיירו לשם שמים. ולכן שלמה ושמרון קיימו את נשותיהן ולא הוציאום. מסתבר, ששמרון ושלמה אף שגיירו נשותיהן שלא עפ"י בית דין, קבלת הגיור היה ע"י בית דין. ולכן הן נחשבות כגר שחזר לסורו.

הרמב"ם מעלה בהלכות טו ו-יז מציאות מיוחדת – קבלה ע"י הדיוטות. מלשון הרמב"ם משמע שאם קבלו אותן גרים אפילו שלא עפ"י בית דין או בית דין הדיוטות הרי הם גרים ואינם חוזרים לגיותם. והשווה אותם לנשות שמרון ושלמה שקיימו נשותיהן ולא הוציאום. מה שהוסיף הרמב"ם לגבי המתקבלים ע"י הדיוטות ש'חוששין לו' כוונתו להידבק בו בנישואין, או לגבי נאמנותו באיסורים כשאר ישראל, אבל לא משמע שגדרו ההלכתי אם הוא ישראל או נכרי מותנה בהתנהגותו, שכן מיד הוסיף וכתב: "ואפילו חזר ועבד כוכבים ומזלות הרי הוא כישאל מומר שקידושיו קידושין" וכו' – הא קמן שמבחינה הלכתית הוא ישראל גמור לכל דיניו, אלא שמן הראוי לפרוש ממנו. יש שרצו להבין את מינוח הרמב"ם

חבל נחלתו

שונה. לפי דעתו רב לא חלק על ר' נחמיה אלא **מוסיף על דבריו** ולפי רב מצבם מסופק עד שיודע שחזרו מהפניה הצדדית ומתכוונים לשם שמים. את שאלת הגמרא לגבי הנטען על עכו"ם ונתגיירה הוא מבאר שברור שעושה גם לשם שמים, ואפ"ה יש בכך לזות שפתים, וע"כ לכתחילה לא ישאנה. הסיבות לפירוש זה הן משום שלא נראה לו שאמורא (רב) יחלוק על תנא (ר' נחמיה), ועוד שכך מתבארת לדעתו הברייתא שבימי דוד ושלמה לא קבלו גרים ואם רב חולק והלכה כמותו מדוע לא קבלו הלא סו"ס כולם גרים – בדיעבד. וכן לא מצאנו תנא החולק על ר' נחמיה. ומסיים שלא קיבל פירוש זה מרביותו ושאינו להישען עליו.

וכך הסביר בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ג יו"ד סי' קצ) את שיטת הגהמ"ר: "והנה דעת הגהות מרדכי בשיטת הסוגיא צריך בירור, עד שנתייגע בו המגיה הנ"ל, ועדיין צריך פנים מסבירות. והנלע"ד כונתו ז"ל ומריש כל אתוון **נראה דעתו דליכא מאן דפליגי אדר"נ**, אלא דאיכא גוונא דכ"ע ס"ל דלא הוי גרים. ואיכא גוונא דגם ר"נ מודה דהווי גרים. והיינו דהיכא דנראה לבי"ד דמתכוין לשם אישות ולשם שמים, כיון דאיכא נמי לשם שמים, גם ר"נ מודה דהווי גרים. (ומ"מ לכתחילה אין מקבלי' בכה"ג כדלקמן) והיכא דרק לשם אישות בלבד, לא מבעי דאין מקבלי' לכתחילה, אלא אפי' כבר נתקבלו ע"י הדיוטות, ל"ה גרים, עד אחר שנראה בעליל שמישרים אורחותם, אז הווי גרים גמורים אע"פ דמתחלה כווננו לשם אישות. ומה דפריך הש"ס, א"ה לכתחילה נמי. ר"ל לפי דעתו, דאם אפי' תחלת הגרות ה' לאישות לחוד, מכל מקום כיון דאחר כך

דמי שבא לפנינו להתגייר וידוע לנו שבשביל תועלת דבר הם עושים אין לקבלם, וראיה לי מפרק שני דיבמות [דף כד] ת"ר אין מקבלים גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה והקשו תוספת מבת פרעה ומאתי הגתי ותירצו דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והני לא צריכי. ובסוף הדבור פירש וזה לשונו: יש ספרים שגורסים לא קבלו בימי דוד ולא בימי שלמה אלא כולם נעשים גרים גרורים והוא דאתא לקמיה דהלל [שבת דף לא] ואמר גירני על מנת שאהיה כהן גדול בטוח היה שסופו לעשות לשם שמים וכן יש לומר בפרק התכלת [דף מד] והיא דאתת לקמיה דרבי ואמרה גירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד עכ"ל, אלמא להדיא מן התורה שצריך להיות בטוח שסופו יהיה לשם שמים, ואע"ג דפסק לשם הלכה כולם גרים גמורים י"ל **לאחרי כן כשאנו רואים שמישרים דרכיהם** אע"פ שמתחלה עושים לשם אישות. והא דפריך א"ה לכתחלה נמי רוצה לומר כשמתכווין גם כן לשם שמים ואפילו הכי משני משום לזות שפה כיון דכמו כן כונתם לדברים אחרים. ויותר נראה לי כן מלומר שהאמורא יפסוק דלא כברייתא דרבי נחמיה, וגם סתמא דברייתא דמייתנין לבתר הכי מדוד ושלמה, ולא אשכחן תנא דפליג. ומה שנראה לי כתבתי, ומרבתי לא נראה לי מדה זו, ועל בינתי אין להשען [דקתני אין מקבלין גרים אלו ואמורא פסק שכולם גרים הם, ולכך מחלק הספר בין דינבד לכתחלה פי' בין שכבר נהגו דרך ישרה לעדיין לא נהגו ואיכא למיחש שלא נתגיירו אלא לתועלתו]."

מתבאר מדברי הגהות מרדכי שדעתו לפרש את כל המחלוקת בגמרא בצורה

רצפה בת איה על ידי דוד ותלייתם: "מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף גרים. והא דאמרינן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה היינו ב"ד מומחה, אבל אלו נתגירו בב"ד הדיוטות וכיון שנתגירו חשו להן כדקי"ל **כולם גרים הם** כדאיתא בפרק כיצד (כ"ד ב') גמ' הנטען מן השפחה ונתגירו, וכוה כתב הרמב"ם ז"ל. ומבואר מדבריו שאותם גרים נתקבלו ע"י בית דין הדיוטות ולא חיכו לברר את כוונתם. והם גרים על אף שהתגירו בגלל הענישת דוד את מקפחי פרנסת הגבעונים בנוב עיר הכהנים.

וכך דחה הערוך לנר (יבמות כד ע"ב) את הקושיה מגרים של ימי דוד ושלמה. "בגמרא כולם גרים הם. לכאורה פליג הך תנא⁹ אברייתא דאין מקבלין גרים בימי דוד ובימי שלמה שהרי קאמר דאותן שנתגירו לשום עבדי שלמה גרים הם, אכן לפ"ז ק' מאי פריך לקמן (עי, א) לרבא מהך ברייתא דלא קבלו גרים בימי שלמה אימא דרבא כרב ס"ל דאמר הלכה כמ"ד כולם גרים הם, ונ"ל דס"ל הש"ס דלא פליג רב אברייתא, רק דברייתא קאמרה דלכתחלה אין מקבלין אכן **אם גיורו ע"פ הדיוטות אין דוחין אותן אלא מקבלין ודנין אותן בדין גרים** וזהו כפסק הרמב"ם (בפי"ג מהל' איסוב' הט"ו), ונראה שמזה הוציא הרמב"ם דינו שם. וה"ה כתב שיצא לו דין זה מק"נ אלף שגירו בימי דוד, אכן לפענ"ד אין מזה ראי' די"ל שהם

אנו רואים דהמה שומרי הדת כראוי, דינם כג"צ ואיגלאי מלתא למפרע דגם תחלת הגרות ה"י בו תערובת טעם לשם שמים (ועכצ"ל כן, דאל"ה היו צריכים אח"כ גירות מחדש). אם כן גם לכתחילה ליהני לקבלם דהיינו בשיש לנו הוכחה מתחלה שמתכוונים גם לשם שמים, ע"י שרואים שנוהג בדרך ישרה, ר"ל דגם קודם קבלת הגרות כבר פירשו מדרכי נכרים, ונוהגים מנהגי היהדות, זאת אומרת שדבקה נפשם בדת הקדוש אע"פ שמתכוונים ג"כ לשם אישות (מ"מ אפשר דמתוך שלא לשמה בא ג"כ לשמה) ואמאי לא נקבלם בכה"ג הרי אדרבה כל שכן הוא מהנ"ל. (ולפ"ז עכ"פ לומר, דזה פשיטא לי' לש"ס דאפי' בכה"ג אין מקבלים לכתחילה, אלא בדליכא שום תערובת כונה לדבר אחר) וע"ז משני, משום לזות שפה, כיון דמכ"מ כוונתם לד"א". ור"ל דזהו עצמו לזות שפה, כיון דאין כונתם ישרה ותמימה, הו"ל עקימת שפתים. כנ"ל כונת ההגמ"ר ז"ל בסוגית הש"ס".

ברור ששיטתו חולקת על כל הראשונים האחרים שפסקו שכולם (המתגיירים שלא לשם שמים שקיבלום) – גרים הם. יש סתירה לשיטתו מהירושלמי שרב חולק בפירוש על דברי ר' נחמיה. וכן מדברי הריטב"א ומנוסח הגמרא שלפנינו שיש תנא (רבנ⁸) החולקים על ר' נחמיה, (וכ"כ הערוך לנר, מובא להלן).

ומה שכתב לגבי גרים בימי דוד ושלמה כתב הרשב"א (יבמות עט ע"א) על הריגת בני

8. עי' תשובת רדב"ז להלן שמביא זאת בשם ר' מאיר.
9. אף הוא סבר כריטב"א שהחולק הוא תנא ולא אמורא לבדו אע"פ שאף "רב תנא הוא ופליג". (עירובין נ ע"ב, כתובות ח ע"א, גיטין לח ע"ב, ב"ב מב ע"א, סנהדרין פג ע"ב, חולין קכב ע"ב).

חבל נחלתו

ד. ביאור דברי הרמב"ם: "חוששין לו עד שתתברר צדקתו"

כאמור, מדברי הרמב"ם מפורש שחוששים לגר עד שתתברר צדקתו רק באותם גרים שהתגירו ע"י הדיוטות, אבל גרים שהתגירו בב"ד גיורם גיור גמור.

כך כתב בשו"ת דעת כהן (סי' קנג) בביאור שיטת הרמב"ם: "זהנה חוץ מזה בעיקר הגב"ע לא מצאתי שגילה דעתו שהוא מכין לרמות, ובאמת אינו רוצה לקבל עליו דת ישראל, אלא שעיקר גירותו היתה בשביל אהבת האשה, ובזה קשה להקל שהרי סוכ"ס קי"ל (כיבמות כ"ד) דכולם גרים הם ואפילו איש שנתגייר לשם אשה. ומה שהצריך הרמב"ם להמתין **עד שתתברר צדקתו**, י"ל שזהו רק לענין שיהיה נאמן על האיסורים כישראל, אבל לא לקולא להחזיקו כגוי, ושלא לחוש לקידושיו". וכאמור לעיל, כותב שאין לסמוך כלל על הגהות מרדכי.

וכן כתב בתשובת מנחת אלעזר (ח"ג סי' סד) שהתקשה ברמב"ם מהו שתתברר צדקתו. ושאל: "וצ"ע במה חוששין לו עד שיתבאר צדקתו ומהו כונתו. אם אולי שממתינין אולי יחזור לסורו דאז אינו גר, **הלא כתב הרמב"ם בפירוש מיד לאח"ז בסיפא דהלכה זו ואפילו חזר ועבד ע"ז הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל עכ"ל**. א"כ מה זהו יתבאר צדקתו הלא גם אם יתבאר אח"כ ויתברר להיפך היינו שיעבוד ע"ז ויחזור לסורו ג"כ גר הוא... א"כ מה נ"מ מה שיתבאר ויתגלה אח"כ ממעשיו ומה חוששין וממתינין שייך בזה?"

והסיק במנחת אלעזר: "היינו שחוששין רק לענין זה שלא לקרב אותן עד שיתבאר צדקתם וכמו שעשו הב"ד הגדול (= כמבואר

גיירו עצמן אבל לא קבלו אותם בדין גרים וכמו שכתבו התוס' בסוגין אבל לפ"ד שפיר מוכח כן".

יש שרצו להשוות בין שיטת הרמב"ם להגמ"ר ולומר אף ברמב"ם שכל גרים שלא נתגירו לש"ש הם גרים מסופקים, אולם כאמור לעיל שיטותיהם שונות. הרמב"ם, גם למ"ד ש'חוששים' כוונתו לספק דיבר רק **במתגיירים ע"י הדיוטות**, אבל המתגיירים בב"ד אין גיורם מסופק כלל. ולכן אין להשוות בין השיטות.

וכן כתב על שיטת הגהות מרדכי בשו"ת דעת כהן (סי' קנג): "ועל דברי הגהות מרדכי בפ"ד דיבמות שמפרש, שאין אנו אומרים שהם גרים בדיעבד אלא כשמכין ג"כ לש"ש, אלא שמצדף לזה בשביל אשה, או שהולך בדרך ישרה, **קשה לסמוך באשר בעצמו העיד שם, שע"פ קבלת רבותיו אין הדין כן. והזהיר שלא לסמוך על סברתו**..."

כאמור, שיטת הגהות מרדכי שהגירות של אותם שגויירו שלא לשם שמים אלא לשם דבר אחר לא התקבלה להלכה.

וכן שיטת התנחומא שלא כהגמ"ר נאמר בפרשת במדבר (סי' לא): "ראה מה כתיב, ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו (ישעיה נ, ג), ומה על בן נכר אמרתי שלא לפוסלו, על אחת כמה וכמה בניי, הוי לא דבר ה' למחות את [שם] ישראל, וכן הגבעונים **שלא היו גרים של אמת**, אלא היו גרים גרורים, [ונתגירן] מן היראה, קבלתי אותם, ועל שביקש שאול להזדקק להם, והרג מהם, הרגתי אותם, ולא עוד אלא שהבאתי שלש שנים רעב בשבילו, שנאמר ויהי רעב בימי דוד שלש שנים (ש"ב =שמואל ב' כא, א), ומה אם לגבעונים שבאו אצלכם איני פוסל, ולבני אני פוסל..."

שבלב אינם דברים, עיין בתוס' גיטין דף ל"ב ע"א ד"ה מהו ובקידושין דף מ"ט ע"ב ד"ה דברים ואף ששם איירי בדבר שאנן סהדי בודאי על מה שבלבו מסתבר דכשיש טעם ברור להסתפק הוא כאנן סהדי שיש ספק שלכן חוששין לו להחזיקו רק כספק גר עד שתתברר צדקתו ויעשה בדין גר ודאי. וברוב הפעמים ואולי גם כל הפעמים הרי הבן ישראל שרוצה בנכרית ובת ישראל הרוצה בנכרי אינם שומרי תורה בעצמם, שלא מסתבר שהנכרי והנכרית שמתגיירין בשבילם ישמרו דיני התורה יותר מהם שהיו כאנן סהדי שאין מקבלין המצות בודאי שלכן צריך ישוב הדעת גדול בקבלת גרים... ולאחר שמעלה את הסיבות שלא לקבלם פוסק שאם קבלום – הם גרים. בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כו) הסביר שהמתגיירים בבית דין שלא לשם שמים הם גרים מסופקים. וכתב: "וגם בעצם הגירות יש מקום עיון, הא דלר' נחמיה ל"ה גר בכונה לשם ד"א משום אישות, אע"פ שבפיו אומר שכונתו להתגייר ודברים שבלב אינם דברים משום דהוה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות, ובאומדנא דהוי דברים שבלב כל אדם הוי דברים, ולפ"ז היכא דל"ה מוכח לכל העולם שכונתו לשם אישות ויש מקום להסתפק דכונתו להתגייר בלב שלם, ודינו ככל ספק אומדנא דמוכח דהוי דברים שבלב כמש"כ הקצוה"ח דאומדנא דמספיקא הו"ל דברים שבלב וי"ל לר' נחמיה דשאני גירות מכל הקנינים, דעצם קבלת המצות והגירות הוי דברים שבלב

ברמב"ם הלכה טו בגרים בימי דוד ושלמה) בכמו אלו, אבל שלא לרחקן ולהחשיבן כעכו"ם... כיון דגר הוא כבר וכישראל נחשב".
וכן בשו"ת בית יצחק¹⁰ (שמעלקס, יו"ד ח"ב סי' אות ב) חיבר בין דעת הגהות מרדכי והרמב"ם אולם הסיק שלשניהם ולשו"ע שפסק כרמב"ם איסור הגיור הוא רק לכתחילה אבל אם קבלום גיורם גיור: "ומלשון דנקט בודקין אחריו ולא נקט בודקין אותו משמע דאין לשאול אותו ואם יאמר דאין כונתו לשום דבר רק לשם שמים סגי, רק הב"ד צריך לבדוק אחריו היינו שישמו עינא פקידא מה כונתו, ואם יבינו שכונתו בשביל דבר אחר או אשה לשום איש אל יקבלו אותם". ומבין כן אף בהגמ"ר שלמסקנה כולם גרים, אלא שיש לדחותם לכתחילה.

וכן הסיק בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קו): "הנה ענין הגרות רובן דרובן הם בשביל אישות שבעצם אין ראוי לקבלם, ורק כשקבלום הם גרים, אף כשקבלו עליהם כל המצות מאחר שלא באו להתגייר לשם שמים, ולכן פשוט שיש לחוש שאף שאומרים לפני הב"ד שנזקק להם שהם מקבלים עליהם המצות אינו אמת וצריך לבדוק ביותר. וזהו כונת הש"ע יו"ד סימן רס"ח סעי' י"ב בנודע שבשביל דבר הוא מתגייר חוששים לו עד שתתברר צדקתו, והוא משום דכיון שבשביל דבר נתגייר יש לחוש שמא אף שקבל המצות בפיו לא קבלם בלבו, וכיון שיש טעם וסברא לחוש לזה הוא כאנן סהדי שיש ספק שאין בזה שוב משום דברים

10. דבריו הובאו אף בשו"ת תשובות והנהגות ובתשובת הרב שרמן בשם 'בית פלוני', ולא מצאתי מדוע 'מימיהם' שותים ושמותם אין אנו מזכירים" (הוריות יד ע"א).

חבל נחלתו

זאת עיני כ"ת שפיר חזי בהגהמ"ר פ' החולץ ש"כ' ואנפ"י שנפסק הדין שכולם גרים י"ל שהיינו אחר שאנו רואין שמאשרים דרכיהם אנפ"י שמתחילה עושים לשום אישות וכו'. ע"ש דמוכח דסובר דגם בדיעבד שכבר גירוהו הדבר מיתלא תלוי וקאי בתהלוכותיו אח"כ אם מתנהג בדת יהודית הוי גירות ואם לאו לא הוי גירות כלל... אלא שכת"ר כ' שהגהמ"ר יחיד בדבר זה, וזה אינו שבאמת גם הרמב"ם ז"ל סובר כהגהמ"ר והעתיקו בשו"ע סי"ב... ובעצמו הוקשה לו שדברי הרמב"ם סותרים את מסקנתו מהרמב"ם, ונדחק לתרץ.

אף הגר"ח"ע גרוז'נסקי בסימן שאחרי זה (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' כז) **כותב מפורש שגר שהתגייר שלא לשמה גיורו גיור. וז"ל:** "והנני להשיבם, דבר זה אינו צריך לפנינו, הדין דבודקין אחרי איש או אשה כו' לא נתבטל ח"ו מעולם והוא נוהג כעת כמו לפנינו, ומקורו הוא ברייתא מפורשת ביבמות (דף כ"ד ע"א) דאין מקבלים גרים המתגיירים לשם אישות או לשם דבר אחר, וע"כ צריך לבדוק אחריו, וכן מוכח במנחות ד' מ"ד מר"ע ששאל את הגיורת בתי אם נתת עיניך באחד מתלמידי, ובדיקה זו אמורה אך בזה כשאינו ידוע לנו לשם מה הוא מתגייר בודקין אחריו, ולא אמרו בודקין אותו שאין מאמינים אותו רק חוקרין ודורשין מן הצד אם כונתו טהורה לשם שמים או סבה אחרת הניעתו לזה, אבל בזה שב"ד יודעים ברור לשם מה הוא מתגייר אינם רשאים לקבלו, ובדיקה זו לא נתבטלה גם בימינו אך מסור הדבר לפי ראות עיני הב"ד אם ישערו שסוף סוף יהיו מעשיו לש"ש רשאים לקבלו, והש"ך הביא ממעשה דהלל בשבת ל"א ע"א בתוד"ה לא בימי ביבמות כ"ד ע"ב וד' ק"ט

וכ"ז שלא נתגייר בלב שלם ל"ה גר, ואפילו היכא דל"ה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות או לשם ד"א אם באמת כוון לשם ד"א ל"ה גר כיון דלבו בל עמו. "והנה להלכה דקיי"ל דכלם גרים הם מבואר בראשונים ובריטב"א בשם הרמב"ן דטעם הדבר דכיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזקה דאגב אונסייהו גמרי וקבלי, ובפשוטו נראה דאנפ"י דאומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות, מ"מ משום אונס הרצון גמר ומקני וקבל הגירות בלב שלם, ואיכא אומדנא שגמר ומקבל בלב שלם, והנה בדין זה מבואר בראשונים ובשו"ע דאפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הנכרים וחוששים לו עד שתתברר צדקתו כיון דאין כאן אומדנא שאינו מקבל בלב שלם, לו יהי שבאמת אינו מקבל בלב שלם מה בכך, הרי דברים שבלב אינם דברים ואומדנא דמוכח אין כאן, אדרבא הרי אומדנא שכונתו בלב שלם דמשום אונסייהו גמר ומקבל...

"ולפ"ז לר' נחמיה היכא דהוה ספק לשם אישות בדיעבד ג"כ ל"ה גר ודאי והוה ספק גר, וה"ה לדידן שחוששין עד שתתברר צדקתו, ומה"ט י"ל דכל דלא נתברר לנו שאין לו עילה אחרת להתגייר אין מקבלין אותו ואין עושין ספק בידיים לכתחילה". ואף שרצה להסביר כן ברמב"ם אין הדברים נראים, אלא לפי ראשונים ואחרונים בגיור בי"ד הרי הם גרים גמורים ורק בגיור בעצמו או ע"י הדיוטות על כך כתב הרמב"ם שחוששים לו.

כשו"ת אחיעזר כתבו כמה מהאחרונים. בשו"ת דבר אברהם (ח"ג סי' כח) בתשובה לרח"ע גרוז'נסקי הסכים עמו. ובשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קעו) כתב: "ואף גם

אולם דברי הרמב"ם ברורים, אם התקבלו ע"י בי"ד הם גרים גמורים ורק אם התקבלו ע"י הדיוטות יש מקום לדון בדבר. ובפשטות אין תוצאה ישירה מכך שמתגייר מחמת אישות וקבלו אותו אלא לכך שחוששים להתחתן במ בגלל שאינם מתכוונים לש"ש וחוזרים לסורם ומטיים את זרעם לדעתם הרעה, ולדברי הרא"ה קוק זצ"ל בענין נאמנות באיסורין וכד'. אבל דינם כישראל לכל דבריו. וכל התורה חלה עליהם, ואם קדשו בת ישראל הרי היא מקודשת וצריכה גט, ככל דברי הרמב"ם¹¹.

וכן הפירוש בשו"ע (י"ד סי' רסח סי"ב המועתקים מן הרמב"ם) הוא כמו שפרשנו ברמב"ם ולא כפי שפרשו סיעת אחרונים והיטו דבריו לפירוש הגהמ"ר. כך נכתב בשו"ע: "ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשו, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל הנובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו; ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושו".

וכתב ע"כ בביאור הגר"א (שם ס"ק כח): "ואפי' חזר כו'. כנ"ל ס"ב וכתב שם שלכן קיימו שלמה ושמשון את נשותיהם אע"ג שנגלה סודן וסופן הוכיח על תחלתן כנ"ל". ולפי הצועדים בדרכו של הגהות מרדכי שגיר המתגייר שלא לשום שמים הוא

שם בד"ה רעה וכן פירש"י במנחות מ"ד, וכ"ז רק לכתחלה שאין מקבלים גרים המתגיירים לשם ד"א, אבל בדיעבד אינו מעכב אפילו נודע ברור שהתגייר לשם דבר אחר, דהלכה דכלם גרים הם, וכדמסיק ביבמות וכדקיי"ל להלכה ברמב"ם וש"ע.

וכן בשו"ת דברי יציב (אה"ע סי' סג אות ג) אף הוא הישווה בין הרמב"ם להגמ"ר וכתב שגירם מסופק. וז"ל: "זה גם מקורו של הרמב"ם, שלא למד בדברי רב כפשטותן של דברים דהלכה שבדיעבד כולם גרים גמורים הם מיד, אלא השהו דעתו עם ר' נחמיה בביריתא דגרים גרורים הם עד שיתברר צדקותו. וז"ש דלא דוחין אותן ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתן וכו' יצא מכלל העכ"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו, היינו דכשהולך בדרך ישרה גם בלי תועלת אז נתבאר צדקותו שכוונתו לשמים, ונתברר למפרע שהיתה גירות גמורה. ומ"ש ואפילו חזר ועבד כו"מ הרי הוא כישראל מומר, כונתו כשאחר שנתבאר צדקותו חזר ועבד, אבל אם חזר ועבד כו"מ כל עוד שלא נתבאר צדקותו הרי דינו כעכ"ם גמור כיון שנתברר דאין גרותו גירות ודו"ק".

ואחר בקשת המחילה הדוחק בהסברו גדול ופשטות הדברים מורה שלא כדבריו לפחות בדברי הרמב"ם. וכעין דבריהם כתב בשו"ת אור לציון (ח"א י"ד סי' יב). ויעויין בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' קכב אות כ) שחילק במפורש בין נתקבלו ע"י בי"ד שגירם גיור, לבין נתגיירו ע"י הדיוטות.

11. לולא דמסתפינא נראה לומר שאותן מצוות המיוחדות לגרי צדק, אין נוהגים כלפי המתגיירים שלא לש"ש עד שתתברר דרכם. כהדגשת הרמב"ם במ"ע רז (אהבת הגר) ובל"ת רנג (אונאת הגר).

חבל נחלתו

נסתרו ע"י ראשונים ואחרונים. ואחר שכן, אף אחרונים שרצו לבנות עליו שיטתם או להסב את שיטת הרמב"ם והשו"ע לדרכו, נלענ"ד שאינם יכולים לבוא ולחדש שיטה ולפסוק על-פיה אפילו חידשו כן מדעתם.

וכן עולה מתוך דברי הרדב"ז בתשובתו (שו"ת רדב"ז ח"ד סי' פו, [אלף קנז]) אודות שפחה שלפני שרבה הטבילה לשם עבדות קדמה וטבלה לשם גירות. וז"ל: "ולענין מה דאמרת שלמדוה בבית שמעון שתטבול לשם גרות כדי להפקיע וכו' ראובן רבה ורגלים לדבר שלא נתגיירה אלא בשביל כך הדבר **ברור דקיימא לן כרבי מאיר דאמר כולם גרים הם אפי' אותם שנתגייירו מחמת אימת אריות גרים גמורים הם** ואי לאו דמצאו להם אחר כך דמות יונה בהר גריזים שהיו עובדים אותה לא היו גמורים עליהם, ואם אלו חשבינן להו גרי אמת, כל שכן עניה זו כיון שהיא מעוברת מרבה שרוצה שתהיה כשרה וולדה כשר, והוא רשע רע שבא עליה בגיותה ורוצה שיהיה הולד עכו"ם והוא ראוי לעונש גדול כמו שכתב הרמב"ם ז"ל אל יהא עון זה קל בעיניך וכו'. וכן נמי שלא היו שם ב"ד ולא הודיעוה מקצת מצות כל זה למצוה מן המובחר אבל **בדיעבד גר גמור הוא**. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה וזה לשונו גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר **אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם** וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו, ואפי' חזר ועבד ע"ז הרי הוא כישראל מומר שחוששין

תלוי ומסופק עד שתתברר צדקתו, בנשות שמשון ושלמה שנגלה סודם היו צריכים להוציאן וללא גט שנתברר שהן נכריות, והמקיימן בפרהסיא קנאים פוגעים בבוועל כדין בוועל ארמית. אלא ברור שהן כישראל לכל דיניהן ולכן הותרו לקיימן. ובס"ב אליו כיון הגר"א כתב השו"ע: "וכיון שטבל הרי הוא כישראל, שאם חזר לסורו הרי הוא כישראל מומר שאם קדש קדושו קדושין". וכ"פ הלבוש (יו"ד סי' רסח סי"ב).

וכן בערוך השולחן (יו"ד סי' רסח ס"י) לא הזכיר כלל שגירו מסופק. וז"ל: "ובדיעבד אם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות דת"ח לא היו מזדקקין לזה ה"ז גר ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר דמ"מ הרי מל וטבל ויצא מכלל בני נח וחוששים לו עד שתתברר צדקתו. ואם **חזר ועבד כוכבים הרי הוא כישראל עבריין וקדושו קדושין...** [וכתבו התוס' שם דאיתו שבא לפני הלל בשבת ל' א ואמר על מנת שתעשיני כהן גדול בטוח היה הלל דסופו כוונתו לשמיים¹² ולכן כתבו הב"י והש"ך סקכ"ג דהכל לפי ראות עיני ב"ד"].

הארכנו בהבאת הסוגיא ובשיטות הראשונים בה כדי לבאר היטב שבש"ס ובראשונים לא הוזכרה כלל אפשרות של גירות מסופקת או גירות על תנאי. היחיד מן הראשונים שבאר כן הוא הגהמ"ר כאשר כל הראשונים חולקים עליו, ואף הוא עצמו כתב שלא לסמוך על שיטתו כיון שלא קבלה מרבוחיו. ואף ראיותיו לשיטתו וסיבותיו להגעתו לשיטה זו

12. עי' לעיל בפ"ב ולהלן בפ"ו.

כיון שהיו עו"ז אף לאחר גיורם. וכ"כ תוספות במס' סוכה (ח ע"ב ד"ה סוכה כותים). וכן בב"ק (לח ע"ב ד"ה גרי אריות), ותוס' הרא"ש ביבמות (כד ע"ב ד"ה הלכה).

וכן תוספות (חולין ג ע"ב) כתב: "ואע"ג דאמר בסוף פ"ב דיבמות (דף כד): אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות כולם גרים גמורים היינו כשמתגייר לגמרי מפחד אריות, אבל כותיים לא נתגיירו לגמרי כדכתיב במלכים (ב יז) את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים, ומאן דאמר גרי אמת הן קסבר דשוב נתגיירו לגמרי". היינו תוס' קובעים שאין אפשרות להתגייר ולהמשיך ולעבוד בשיתוף את הקב"ה ולהבדיל אלילים – זו אינה גירות.

בספר הישר לר"ת (חלק החידושים, סי' תקמב) נאמר: "הא דאיפליגו ר' מאיר ור' יהודה בכל דוכתא בכותים דחד אמר גירי אמת הן וחד אמר גירי אריות הן. וקשיא לן אפי' גירי אריות נמי גרים וישראלים גמורים הם דהא תניא ביבמות בסוף פרק שני גירי אריות וגירי שלחן מלכים אינן גרים דהן הן גירי שלמה וגירי אריות כותים ומסקינן הלכה כולם גרים לדברי הכל. והכא (ב"ק לח ע"ב) בין לר' מאיר בין לר' יהודה גירי אריות אינן גרים. ואומר ר' דהכי פירושא כותים גירי אריות הם האמורים שנתגיירו מפחד אריות כדכתיב: וישלח ה' בם את האריות וגו' מפחדם נתגיירו אך חזרו לסורם, דכתיב את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים וגוים גמורים הן. והנהו דיבמות שנתגיירו

לקדושו ומצוה להחזיר אבדתו כיון שטבל נעשה כישראל עד כאן. וכן כתב הרי"ף ז"ל דלכתחלה בעינן ג' דלא מנסבינן ליה בת ישראל עד דטביל בפני שלשה אבל בדיעבד לא פסלינן לבריה אם לא טבל בפני שלשה. הא למדת דאשה זו גירות גמורה היא ויצאת בת חורין וא"א שוב למוכרה".

ה. גרי אריות – גרים כשרים?

הראשונים התקשו לגבי גרי אריות, רב פסק בבבלי ובירושלמי שהם גרים, והלא בכמה מקומות בש"ס חלקו חכמים לגבי כותים אם הם גרי אמת או שהם כנכרים, וא"כ לכאורה סתירה לדברי האומר שכולם גרים הם, מן הכותים שהם גרי אריות ואעפ"כ דעת אחד התנאים שאינם גרים.

תוצו תוספות (יבמות כד ע"ב ד"ה הלכה): "הך גירי אריות לא דמי להא דאיכא מ"ד כותים גירי אריות הן, דהתם היו עובדים אלהיהם כדכתיב בספר מלכים ולמ"ד גירי אמת הן קסבר דשוב נתגיירו לגמרי". היינו יש כאן שמות שונים לשני מצבים שונים. ישנם גרי אריות מפחד אבל שקבלו על עצמם גירות, וישנם הכותים. גרים מחמת פחד אריות הם בדיעבד כשקבלום – גרים. הכותים כיון שעבדו אף לאלהיהם נשארו בגויותן, ולדעה הסוברת שהם גרי אמת חזרו בם לאחר מכן מגויותם, וחזרו לעבוד רק את אלוקי ישראל¹³. אבל בזמן גיורם, לשתי הדעות בדבר הכותים אין גיורם גיור

13. עי' ירושלמי (גיטין פ"א ה"ד) בענין פסול גט שיש עליו עד כותי: "כותים משום מה הן פסולין אמר רבי יוחנן משום גירי אריות, וקשיא אילו מי שלא נתגייר לשום שמים, וחזר ונתגייר לשום שמים שמא אין מקבלין אותו".

חבל נחלתו

שנתגייר שלא לש"ש מצבו מסופק עד שיתברר מצבו. וכאן נחשבים לגרי אמת אע"פ שהתגירו מחמת אריות וחזרו לסורם.

וכן הרשב"א (יבמות כד ע"ב) מבאר שלמ"ד גרי אמת כבר מלכתחילה התגירו באמת. וז"ל: "וא"ת דהא אמרינן בכל דוכתא דמאן דס"ל גירי אריות הן שעושין אותן כגוים גמורים, וי"ל דהיינו גירי אריות דכותיים שהיו עובדים אלהיהם כדכתיב את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים וישלח ה' בס את האריות, אבל שאר גירי אריות גרים גמורין הן שמחמת סבת האריות מתגירין לגמרי. ואפילו בכותיים מאן דאמר גירי אמת הן הוי טעמא כדאמרן דמחמת סבת האריות נתגירו לגמרי". היינו למ"ד גרי אמת הם, עזבו את אלהיהם והתגירו מפחד האריות באמת ללא עכו"מ בשיתוף, ואח"כ חזרו לעבוד את אלהיהם בשיתוף.

מפירושי רוב הראשונים שהובאו עד עתה (פרט להגמ"ר) נראה שהמתגייר שלא לשם שמים אין בודקים אחריו לאחר גיורו, ואם נתגייר גיורו שלם. אולם מהריטב"א (יבמות כד ע"ב) לכאורה משמע שהבין שהגיור שלא לש"ש הוא רק הסיבה בגללה ניגש להתגייר, אבל הגיור עצמו נעשה בלב שלם מתוך קבלת עומ"ש ומצוות במלואה. שכן כתב הריטב"א:

מכל וכל מפחד האריות דומיא דהנהו דהתם. ובהנהו הלכה כולם גרים. ולפי דבריו שני מיני גירי אריות היו. ואין נראה".

פירוש ר"ת (=ר) כתוס', ומש"כ שחזרו לסורם אין כוונתו שהיו מלכתחילה גרים ואח"כ חזרו בהם, אלא שמלכתחילה אינם גרים¹⁴, וכך מתפרשים דבריו שיש כאן שני מיני גרים. והכותב (=תלמידו) העיר שאין זה נראה לומר שיש שני מיני גרי אריות.

הרמב"ן (קידושין עה ע"ב) חלק על העמדת גרי אמת בתוס', וסבר שלמ"ד כותים גרי אמת מיד שהתגירו מחמת האריות עזבו את עכו"ם שלהם, ואח"כ כששבו אליהם נחשבים כגר שחזר לסורו! וז"ל: "אע"ג דאפסיקא הלכתא במס' יבמות (כ"ד ב') אחד גר שנתגייר לשום אשה או לשום שלחן מלכים ואחד גירי אריות הלכה כולם גרים הם. איכא למימר דרבי אלעזר לא סבר לה, וא"נ סבר לה, שאני כותים דכתיב את אלהיהם היו עובדים ולא נשתכח שם ע"ז מפיהם ולא עבודתה מידיהם מעולם, ולמאן דאמר גירי אמת סבר דלשם שמים נתגירו לגמרי והוה ליה כגר שחזר לסורו שהוא כישראל משומד".

לפי דברי הרמב"ן לאחר שחזרו לסורם נקראים ומתייחסים אליהם כגרי אמת! דברים אלו חולקים על סיעת האחרונים (אמרי יושר, אחיעזר, אור לציון) הסוברים שמי

14. המהדיר של חידושי הריטב"א בהוצאת מוהר"ק – הרב רפאל אהרן יפה'ן כתב (הערה 648) ששיטת ר"ת שקודם התגירו לגמרי וחזרו אח"כ לסורם ובטל גיורם, וא"כ שיטתו כשיטת הגהמ"ר ולענ"ד אינו כן. שלשיטת הגהמ"ר הם תלויים ועומדים, אבל גר שחזר לסורו הוא ישראל מומר. ולפי דברי הרב יפה'ן שיטת ר"ת שחזרו להיות גויים ללא שום קביעת ב"ד אלא מחמת שחזרו לסורן וזו לא שמענו מעולם. ועי' בספרי חבל נחלתו (ח"ז סי' סא) שכדי להפריש מי מישראל ולהופכו לגוי צריך הכרעת בית דין, כפי שלאחר זמן מצאו לכותים יונה בהר גריזים ועשאו סנהדרין גויים גמורים. ועי' שו"ת רשב"ש סי' תרטו.

שלם. וא"כ סתם גר שהתגייר בשביל דבר ולא לש"ש גיורו אינו תלוי ועומד ואינו צריך להיבדק לאחר הגיור, אלא הוא ודאי גר אע"פ שלא נתברר לנו אם נתגייר לשם שמים.

וכן עולה מדברי הריטב"א בד"ה הקודם ביבמות: "הא גיורתא מיהא הויא. פי' ואע"ג שלא נתברר לנו אם נתגיירה שלא מחבתן. דהא מדקתני ונתגיירה ולא קתני ואח"כ נתגיירה משמע אפילו נתגיירה לאלתר שרגלים לדבר לחוש, וכיון דאם איתא דלשם כך [נתגיירה] לא הויא גיורת היכי קתני לא יכנוס הוא דמשמע דאחריים כונסים, ועוד היכי קתני אם כנס אינו מוציא הא ודאי היה לנו להעמידה בחזקת של גיורת עד שיתברר לנו שנתגיירה בלב שלם". אלא הא קמ"ל שאע"פ שרגלים לדבר שלא התגיירה לש"ש, בכ"ז גיורה גיור.

וכן עולה מדברי חידושי הריטב"א ביבמות (עט ע"א): "מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף גרים. והקשו רז"ל והא אמרינן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, ותירצו דהללו בב"ד הדיוטות נתגיירו וקי"ל דבדיעבד כלם גרים, כדאיתא בפ' כיצד (כ"ד ב"). ובהמשך הביא פירוש נוסף אבל לא כתב שפירוש רז"ל אינו נכון. וכך עולה מדברי הריטב"א לגבי יפת תואר (קידושין כא ע"ב): "רש"י ז"ל כתב דיפת תואר שהתירה תורה היינו איסור גירות כדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה, אבל קודם גירות לא התירה כלל ואפילו ביאה ראשונה, וכי תימא אי לאחר גירות הוא מה היתר יש בזה, איכא למימר דאע"ג דמתגיירת באונס ושלא בלב שלם והויא כגרי אריות התירה התורה ואמרה שתהא גיורתה גירות, וכדאמרינן לקמן ולקחת

"והקשו בתוספות כיון דגרי אריות גרים הן לרבנן למה אמרו שהם כגויים למ"ד גרי אריות הם, ותירצו דשאני התם שהכתוב אומר עליהם: ואת אלהיהם היו עובדים לומר שלא נתגיירו בלב שלם מעולם ולא קבלו עליהם, ומאן דמכשר התם סבר דנתגיירו בלב שלם אלא חזרו לסורם, אבל הכא כיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו ואע"ג דמחמת האונס הוה גירות הוא אליבא דרבנן".

וכן כתב במסכת נדה (נו ע"ב): "הא דאמרינן הכא ובכל דוכתא דלמאן דאמר כותים גרי אריות כגויים חשיבי, ואע"ג דאסיקנא בפ"ב דיבמות (כ"ד ב') דכולם גרים הם ואפילו מי שנתגייר מפני אריות, שאני התם דאגב יראה גמרי ומתגיירי מה שאין כן באלו שהכתוב העיד עליהם את ה' היו יראים ואת אלוהיהם היו עובדים, ושם פירשתי". משמע לכאורה מדבריו שאם נראה במפורש שלא התגייר בלב שלם – אין גיורו גיור.

אבל נלענ"ד שהבנה זו מוטעה, אין חיוב לבדוק אם נתגייר בלב שלם אלא יש חזקה שאם התגייר מחמת אונס של אריות התגייר בלב שלם. שאם נאמר שיש חיוב לבדוק מה רב בא ללמדנו ומדוע ר' נחמיה חולק, וכי מה אכפת לנו מה הביאו להתגייר אם אונס או מחמת אישות אם ודאי לנו שמתגייר בלב שלם מדוע לא נקבלנו הרי מצוה לקבל גרים, אלא הריטב"א מבאר שלדעת רבנן ישנה חזקה שהתגייר בלב שלם, אולם הגיור אינו תלוי בכך. ובכך יוסבר מדוע במתגייר לשם אישות או מתגייר לשם שולחן מלכים ג"כ בדיעבד גיורם גיור, אע"פ ששם לא ניתן לומר אגב אונסא גמרו ומתגיירים בלב

חבל נחלתו

מחמת אונס דמהני מכירתו דנקט בשו"ע אונס גדול וכש"כ אונס קטן דמהני מכירתו ואמרינן דגמר ומקני דאל"כ לא היה עושה מפני אונס קטן וה"נ דכוותיה, אבל מ"מ לכתחלה ודאי אין מקבלין אותה כמש"ל.

ומכאן קושיה על דברי שו"ת אחיעזר (ה"ג סי' כו): "והנה להלכה דקיי"ל דכלם גרים הם מבואר בראשונים ובריטב"א בשם הרמב"ן דטעם הדבר דכיון דנתגיירו וקבלו עליהם **חזקה דאגב אונסייהו נמרי וקבלי**, ובפשוטו נראה דאע"פ דאומדנא דמוכח דכונתו לשם אישות, מ"מ משום אונס הרצון גמר ומקני וקבל הגירות בלב שלם, **ואיכא אומדנא שגמר ומקבל בלב שלם**, והנה בדין זה מבואר בראשונים ובשו"ע דאפילו נדע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הנכרים **וחוששים לו עד שתתברר צדקתו** כיון דאין כאן אומדנא שאינו מקבל בלב שלם, לו יהי שבאמת אינו מקבל בלב שלם מה בכך, הרי דברים שבלב אינם דברים ואומדנא דמוכח אין כאן, אדרבא הרי אומדנא שכונתו בלב שלם דמשום אונסייהו גמר ומקבל". והלא הריטב"א כתב **מפורש לגבי יפ"ת שאף שמתגיירת שלא בלב שלם והיא כגרי אריות בכ"ז גיורה גיור**. וכמו"כ הריטב"א לא תלה זאת בבדיקה מאוחרת, ואין חוששים לו עד שיוכח בוודאות שקיבל לשם שמים וכפי שכתבנו לעיל.

ואף באורו של הגר"ח בעל האחיעזר בהמשך התשובה למחלוקת ר' נחמיה וחכמים משונה. שכתב: "ולפ"ז לר' נחמיה היכא דהוה ספק לשם אישות בדיעבד ג"כ ל"ה גר ודאי והוה ספק גר, וה"ה לדין שחוששין עד שתתברר צדקתו, ומה"ט י"ל

ליקוחין יש לך בה, כלומר אע"פ שלא נתגיירה ברצון גירותה גירות וקידושין תופסין בה כגירות גמורה, ודברה תורה כן כנגד יצר הרע... **הא קמן שמצבה של יפ"ת לפי רש"י הוא כגרי אריות ואין קבלתה מרצון שלם ואעפ"כ היא גיורת**.

וכך פרש את דברי הריטב"א בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ק אות ט) ובתחילה שאל: "ואיני מבין לשון זה דמי אנסם הרי נתגיירו מרצונם אך לתועלת אחר ואיזה אונס יש בדבר?" **ומשיב: "וצ"ל כונתם עפ"י מה שאמרו בכתובות נ"ז מוכרת כתובתה לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי אנסוה אף דמוכרת ברצונה**. וה"ה הכא נימא כיון שהתועלת אנסוה ל"ה קבלה מרצון ולכן כתבו דאגב אונסייהו גמרו וקבלו, ואף דאם היה באמת אונס ודאי לא מהני הגירות **מ"מ כיון דהוא גופיה עביד כן מחמת תועלת מהני כנלע"ד עי' דבריהם**".

וכן מורים דברי שו"ת בית שערים (יו"ד סי' שסא): "ולכאורה עלה בדעתי דאפילו למה דפסקינן דביעבד אם גירוס הדיוטות מהני הגירות כמבואר ברמב"ם ומחבר הנ"ל והוא מגמ' דיבמות כ"ד שם מ"מ בנ"ד אפילו בדיעבד לא הוי גירות והוא עפ"מ שכתב נמוק"י ביבמות שם דכיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו ע"ש וא"כ אפשר דדוקא בתועלת גדול כשלחן מלכים וכדומה אמרינן אגב אונסייהו גמרו וקבלו אבל בנ"ד שגם בגיותה דר עמה וגם קשורים בחבלי חוקי המדינה ולית לה תועלת גדול בגירותה רק תועלת מועט כנ"ל לא אמרינן דאגב אונסה גמרה וקבלה ואפילו בדיעבד לא הוי גירות, אלא דז"א דהרי כתב הסמ"ע סי' ר"ה במוכר

דכל דלא נתברר לנו שאין לו עילה אחרת להתגייר אין מקבלין אותו ואין עושין ספק בידים לכתחילה".

לפי דברי האחייעזר לא ברורה המחלוקת בין ר"נ לרבנן. הרי לפי ר' נחמיה במתגייר ספק לשם אישות הוא ספק גר, ולפי חכמים חוששין לו עד שתתברר צדקתו, וא"כ מה הנ"מ? וכי לפי ר"נ ספקו לא יבורר לעולם?! ונראה כמו שהסברנו את מחלוקתם לעיל: לפי ר"נ המתגייר שלא לשם שמים אינו גר עד שלא הוברר בוודאות שמתגייר לשם שמים, ולפי חכמים ה"ז גר אף שהתגייר שלא לש"ש כיון שקבלוהו, והחשש הוא משום התדבקות בו שהוא חוזר לסורו ומושך מישראל עמו. אבל אין מצב מסופק כלל. וגיורו לא ניתן לביטול אפילו התברר למפרע שלא קיבל בלב שלם. והדבר מתבאר מגופו שאם ברור לנו שעתה הוא מתגייר לשם שמים, אפילו לר' נחמיה מגיירים אותו ולא איכפת בכך שהמעורר הראשון היה פחד או אונס או לשם קבלת טובה כלשהיא.

וכמו"כ יש להעיר על דברי האחייעזר שכתב (שם): "וכן יש להעיר מד' הרמב"ן והרשב"א שכתבו לפרש הלזות שפתיים שיאמרו שנתגיירה שלא לש"ש, ולכאורה צ"ע כיון דלהלכה קיי"ל דבדיעבד כלם גרים, ורק לכתחלה אין מקבלים אותו, ודין זה מסור לב"ד לכתחלה א"כ איזה לזות שפתיים איכא שנתגיירה שלא לש"ש הא בדיעבד כלם גרים, אלא ע"כ צ"ל דלגירות בעינן לכו"ע לב שלם ול"א בזה דברים שבלב אינם דברים, ולפיכך אם באמת לא נתגיירה בלב שלם לא הוי גר דרק מצד הדין אמרינן דלהלכה כלם גרים הם, ואמרינן דאגב

אונסא גמרו בלב שלם, וחיישין מצד הלעו שיאמרו שלא נתגיירה בלב שלם, ובאמת ל"ה גר, ומהאי טעמא חוששים לו עד שתתברר צדקתו, אע"פ דמצד הדין אנו אומרים דחזקה דגמר בלב שלם, אבל אם באמת לא נתגייר בלב שלם ל"ה גירות, וחוששין להחמיר עד שתתברר צדקתו, וכמו שפ' הרמב"ם בפ"ג מה' איסור"ב הט"ו שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק, ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם. ובהל' י"ז שם אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו. [וכ"נ מד' הריטב"א שכתב דפליגי בזה בכותים אי גרי אמת הם אם נתגיירו בלב שלם וחזרו, או לא נתגיירו בלב שלם יעו"ש]. מתבאר כי לדעת שו"ת אחיעזר הסיבה ללזות שפתיים לנושא גירות שנטען עליה בגויותה משום שאולי עדיין אינה גירות כיון שאיננו יודעים שהיא התגיירה בלב שלם.

אבל ביאור הלזות שפתיים אינו כדבריו. שכן רש"י וכן הראב"ן כתבו: "הרי זה לא יכנס אותה מפני שמחזיק את הלעו ועושהו אמת" (ראב"ן יבמות ד"ה הנטען על). וכן אור זרוע (ח"א, הלכות יבום וקידושין סי' תריד ד"ה [א] תנן) כתב: "פ' לכתחילה לא ישאנה משום לעו שלא יאמרו אמת היה קול ראשון". וכ"כ הנ"י (יבמות ה ע"ב). ועי' לעיל בהערה 6 ששיטת הרמב"ן והרשב"א היא שהלזות שפתיים היא שיאמרו שנתגיירה לשם אישות. וכך כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' אלף רה): "שנינו ביבמות פרק כיצד

חבל נחלתו

אין לה בנים לא יוציא וכן כתב הרמב"ן ז"ל. והאחיעזר מפרש רק כשקבלו בלב שלם ומשום כך אין בהם שום ספק, ואם נבדקו ולא קבלו בלב שלם הרי אינם גרים, ואם לא נבדקו מצבם מסופק עד שיבדקו.

אלא שדברי הנ"ל לכאורה תמוהים, וכי איזה אונס יש לגרי שולחן מלכים או לגרי שלמה וכן איש משום אשה ולהיפך, ומנין החזקה שגמרו וקבלו בלב שלם, הלוא דוקא בגלל שסיבת הגיור אינה לש"ש רצה האחיעזר לפרש שהם תלויים ועומדים עד שתיוודע צדקתן, ועתה יציב בארעא וגיורא בשמי שמיא. אלא שצריך לענ"ד לפרש זאת להיפך: עצם הגיור מוכיח שמעונוינים בגיור וכיון שאומרים שנתגיירו לשם ישראל מאמינים להם. וכך נוצרת החזקה שכיון שמחמת אונס חיצוני או רצון פנימי באים ומתגיירים, אף שהמניע הראשוני הוא שלא לש"ש שוב אין בודקים אחריהם, והרי הם גרים גמורים והיא מותרת לנטען עליה אם נתקדשה לו ולאחרים מישראל בתור גיורת.

בדבר אברהם (ח"ג סי' כה) ג"כ שאל: "וא"כ מאי שייך לומר גבי גירות אגב אונסי' גמר וקיבל הרי בידו הוא שלא לקבל בלבו ושלא להחזיק אצ"כ בדיני היהדות ומי יכריחו ע"ז ומאי סברא היא לומר חזקה דגמר וקבל".

הוא תרץ שלא כתרוצנו, וז"ל: "וצ"ל דקיימי בגרים שבימי שלמה וכו' שהיתה יד ישראל תקיפה לענוש העוברים על דת

(דף כ"ד ב.). הנטען מן השפחה ונשתחררה מן הנכרית ונתגיירה לא יכנס ואם כנס לא יוציא. ומיהו לכתחלה לא יכנס דלזות שפתיים איכא ומכוער הדבר, גם כי חשש יש בזו שלא נתגיירה לשם שמים אלא כדי שתנשא לזה ועצת חטאין יש ביניהן... ונשואין כאלו גרמין להביא לעולם בנים סוררין ומורין... הרי הביא את טעמו של רש"י וטעמו הוא, אבל לא הביא את טעמו של האחיעזר שאין גיורה גיור מפני שהוא מסופק ואולי נשארה בגויותה. ומשמע מפורש מהרשב"א שאם כנסה והיא תחתיו, בניה הם ישראלים אף שהם בנים סוררין ומורין! ויתר מכן כתב הריטב"א (יבמות כה ע"ב) במפורש: "דא"כ מאי קא מייתי ראייה להתירה מן הנטען על השפחה ונתגיירה שאם כנס אינו מוציא דברננה לא מפקינן. דשאני התם דאפי' נתגיירה לשם כך והיתה הרננה אמת גיורת מיהא הייא ובהיתר הוא מקיים אותה". הרי כותב בבירור שהיא גיורת אפילו ברור שזנה עימה בגויותה והיא התגיירה לשם אישות.

ולכאורה כתב כדברי האחיעזר בנמוקי יוסף (יבמות ה ע"ב) וז"ל: "ולאו דוקא רננה אלא אפילו בא על השפחה ועל העובדת כוכבים בודאי, ובתוספתא קתני לה הכי בהדיא¹⁵. וטעמא דלא יוציא דכיון שנתגייר וקבלו עליהן חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו, דגמרא גמיר לה דאחד האישי שנתגייר לשם אשה ואחד האשה לשם איש גרים גמורים הם וכיון דגיורת מיהא הייא ומותרת היא לו ל"ש יש לה בנים ממנו או

15. תוספתא יבמות פ"ד ה"ו: "ישראל הבא על השפחה ועל הנכרית אע"פ שחזרה שפחה ונשתחררה נכרית ונתגיירה הרי זה לא יכניס ואם כנס לא יוציא".

הזמן סי' סג) בתשובתו לרב רפאל חיים סבאן יצ"ו. רב ראשי בעיר איסטמבול בעניין גרות לשם נשואין:

"הלכה פסוקה היא זאת, שאין בי"ד נזקקים לקבל גרים שהם עושים זאת לשם השגת מאוים. כן כתב מרן ז"ל: כשיבוא הגר להתגייר בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול וכו' ואם הוא איש בודקים אחריו שמא נתן עיניו באשה יהודית, ואם אשה היא בודקים אחריה שמא עיניה נתנה בבחור ישראל (י"ד סי' רס"ח סעיף י"ב).

"אולם בדורנו זה שהפרצה מרובה בנשואי תערובת בדרך אזורחי נאלצים **אנו במקרה רבים לגייר את האיש או את האשה כדי להציל מאסור בעל בת אל נכר, את האיש או את האשה מישראל, ולהציל גם את הבנים אשר יולדו להם, שהם אבודים מישראל, וסומכים בזה ע"ד רבינו ומאוריני הרמב"ם ז"ל שכתב: ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחלה, כאשר פסקנו בדברים אלה שישחררנה וישאנה, פסקנו כך מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן עצמו, וסמכו על אומרום עת לעשות לה' הפרו תורתך, (תשובת פאר הדור סי' קל"ב)...**

"ומדברינו אלה בגויה הנשואה לישראל, נלמוד גם למי שבא להתגייר לשם דבר אחר, במכל שכן – הואיל וגם אם נודע שמל לשם דבר אחר הרי זה גר וכדאמרין התם, כולם גרים הם (יבמות כ"ד) וכן פסק הטור: אחד איש שנתגייר לשם אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשם איש, ושנתגייר לשם שלחן מלכים ואחד גרי אריות וחלומות, כולם גרים (טור י"ד סי' רס"ח). וכן כתבו הרמב"ם ומרן ז"ל ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוים

ואפילו בזמן שאין יד ישראל תקיפה מ"מ כיון שנפשו חזקה באשה זו ועליו לדור עמה (ובסביבה יהודית) וידוע לו שאם לא יתנהג ביהדות ולא ידקדק בדיני' לא תאבה האשה לדור עמו (והסביבה היהודית לא תקלטהו) ולא יוכל להשיג את מאויו אלא ע"י קבלת עול היהדות והתנהגות בכשרות אגב אונס זה גמר ומקבל. וזה ה' שייך רק בזמניהם בימים מקדם דאכשורי דרי משא"כ עכשיו שגם אשה זו וגם חלק גדול מהסביבה אינם נוהגים ביהדות וגם אחר הגירות לא יהא אנוס כלל משום צד לקיים מצות התורה לא שייך לומר אגב אונסי' גמר ומקבל כיון דבלאו הכי נמי ישיג מאויו". ולפי דבריו עולה שבימינו אין חזקה שמתגיירים בלב שלם ואינם גרים.

אולם תירוץ הדבר אברהם הוא לכל היותר לדברי הנ"י. ולגבי הריטב"א (מדבריו שאב הנ"י את פירושו, כידוע למתבונן) הוכחנו לעיל שלא תלה את הגיור בקבלה, ולדבריו ברור שאין בודקים בגרים שלא לש"ש, וכש"כ שאין הגיור מתבטל אם נבדק ואין גיורו לש"ש. ואף בנ"י קשה להסביר כדברי הדבר אברהם שכן אף בימים קדמונים 'האונס' שיוצר את החזקה אינו גדול ומנלן דגמר להתגייר?! ובפרט שדברי הנ"י שאובים מתוך דברי הריטב"א.

לסיכום, כל גרים שהתגיירו שלא לש"ש כגון גרי אריות מחמת פחד ואונס, אם קבלום באיזה אופן כגון בי"ד הדיוטות הרי גיורם גיור, ואפילו הוכיחו מעשיהם אחר זמן שלא באו לש"ש. ויתר על כן שיטת הרמב"ן והרשב"א שאף אם חזרו לסורם אף לעבוד ע"ז בשיתוף דינם שהם גרי אמת.

וכן העלה בשו"ת פסקי עוזיאל (בשאלות

חבל נחלתו

להחליט על קבלת הגרים ובידיקת מניעי הגיור, ובאיזה אופן צריך הדבר להיעשות. תוספות יבמות (כד ע"ב) כתב: "לא בימי דוד ולא בימי שלמה – מאיתי הגייתי¹⁶ ובת פרעה דבימי שלמה לא קשה דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והני לא צריכי, אבל קשה דאמרינן בהערל (לקמן דף עט. ושם) גבי מעשה דגבעונים דבימי דוד נתוספו גרים על ישראל ק"ן אלף וי"ל דמעצמן נתגיירו כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתייהדים ושפרים שכתב בהן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים. והיא דפ"ב דשבת (דף לא.) הוא דאתא לקמיה דהלל ואמר גירני ע"מ לעשות כ"ג בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים וכן היא דהתכלת (מנחות מד.) דאתא לקמיה דרבי גירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד".

עולה מדברי תוספות שהדבר תלוי בשיקולו של בית הדין המקבל, ולכן בית הדין אומד את כוונתם של הגרים עפ"י סימנים חיצוניים והתרשמות כוללת מהגר. ולכן שלמה גייר את בת פרעה מתוך שידע שהיא אינה צריכה לשולחן מלכים, על אף שהתברר בדיעבד שגורה לא היה גיור שלם כדברי הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ג הט"ז): "ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי ב"ד גיירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין, ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן

וחוששים לו עד שתתברר צדקתו ואפילו חזר לסורו ועבד עכו"ם, הרי הוא כישראל מומר שקדושיו קדושין (שם).

"הא למדת דגרות לשם דבר אחר עושה אותו כישראל גמור לענין קידושין ומוציאה אותו מאסור נשואי בת אל נכר והתחתנות ומבעילות זנות.

"וכיון שכן רשאים אנו לעשות עצמנו כהדיוטות ולהודקק לגרות זאת כדי להציל איש או אשה מישראל מאיסור חמור זה, שהוא נגע ממאיר בבית ישראל ועלול להביא בעקבותיו כליה לעמנו, כנאמר: כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב (מלאכי ב' יא-יב).

"לכן מוטב לגייר אותם כדי להציל אותם מאיסור ואת ילדיהם מאבדון מלהשאיר אותם בנשואי תערובת. בכל מקום שיראו הדיינים שאין עצה ואין תושיה להפרישם מאיסור בדרך השפעה ותוכחה. דבר זה מסור לעיני הדיינים, כמ"ש מרן הב"י ז"ל ובלבד שיכוין לבו לשמים, והוא רחום יכפר". היינו, הראשל"צ הרב עוזיאל העלה שבמקרים מסויימים יש על בי"ד לקבל לכתחילה גרים המתגיירים לשם אישות כדי להציל את בן זוגם הישראל מאיסורים חמורים יותר. אע"פ שברור לכל שהמתגייר או המתגיירת לא ינהגו כבני ישראל הכשרים.

ו. בדיקה לפני גיור אחר המתגיירים

השאלה העולה היא לפי מה ניתן

16. בעבודה זרה (מד ע"א) משמע שהיה עובד כוכבים ולא גר, וכ"פ רש"י שם. ועי' שו"ת חיים שאל (ח"ב סי' מג אות ז).

מ"מ כיון שנפשו חשקה באשה זו ועליו לדור עמה (ובסביבה יהודית) וידוע לו שאם לא יתנהג ביהדות ולא ידקדק בדיני' לא תאבה האשה לדור עמו (והסביבה היהודית לא תקלטהו) ולא יוכל להשיג את מאויו אלא ע"י קבלת עול היהדות והתנהגות בכשרות אגב אונס זה גמר ומקבל. וזה הי' שייך רק בזמניהם בימים מקדם דאכשורי דרי משא"כ עכשיו שגם אשה זו וגם חלק גדול מהסביבה אינם נוהגים ביהדות וגם אחר הגירות לא יהא אנוס כלל משום צד לקיים מצות התורה לא שייך לומר אגב אונס' גמר ומקבל כיון דבלאו הכי נמי ישיג מאויו".

וכך כתב הרא"ה קוק בשו"ת עזרת כהן (סי' סח): "וע"ד קבלת הגרות, של הנכרית שישבה עם בר ישראל באיסור, הלא ע"פ רוב אלה האנשים אינם שומרים כלל מצות התורה, ומזולזלין בטבילת נדה, וא"כ הרי מכשילין אותן יותר, ואיזה תועלת יש להזדקק להם לקבל גרים כיוצא בהם. **ואיני נכנס לפרצה דחוקה זו רק כשוראין שהם באמת חוזרין בתשובה**, אבל אז הלא ישמעו ג"כ לקול מורים לפרוש זמ"ז, רק באופן רחוק אם יזדמן שאינם יכולים להתפרד מסבות מכריחות ומ"מ הם נכנסין בעול מצות, באופן שקבלת היהדות לא תהי' אצלם ח"ו כדבר חוכא, כרגיל בעוה"ר, אם יזדמן אופן כזה אז יהי' כדאי לדון בזה".

וכן בשו"ת היכל יצחק (אה"ע ח"א סי' כ) כתב: "ואמנם הלכה כדברי האומר כולם גרים הם ואעפ"כ חוכך אני בגירות כזו בימינו, דבימי חז"ל ובימי הפוסקים ז"ל כמעט לא היה מקום בתוך עדת ישראל ליהודי עברייני, והנכרי שהתגייר אעפ"י שהיתה לו פנייה חומרית, היינו יכולים לקבל לרצינית את הסכמתו לשמור את המצוות כי

במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה".

ולכן הלל גייר את הגר שרצה להיות כהן גדול, ורבי גייר את הגיורת אע"פ שהמניע לגיורה היה להינשא לאותו תלמיד.

וכך כתב הב"י (יו"ד סי' רסח אות יב): "ודע דהא דלא קיבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה איתא נמי בפרק שני דיבמות (שם), וכתבו שם התוספות (ד"ה לא) והריא דפרק שני דשבת (לא). דאתא לקמיה דהלל ואמר גיירני על מנת ליעשות כהן גדול בטוח היה דסופו לעשות לשם שמים וכן הריא דהתכלת (מנחות מד.) דאתא לקמיה דרבי ואמרה גיירני על מנת שאנשא לאותו תלמיד עכ"ל **ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני בית דין**".

וכ"כ הש"ך (יו"ד סי' רסח ס"ק כג): "כשיבא הגר כו' – וכתבו התוס' דהריא דפ"ק דשבת דאתא לקמיה דהלל וא"ל גיירני על מנת שאהיה כ"ג בטוח היה דסופו לעשות לשם שמים כו' ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני הב"ד עכ"ל ב"י וכ"כ בהגה' דרישה".

למדנו מדברי הש"ס ותוס' והפוסקים כי אף במתגיירים שלא לשם שמים הכל תלוי לפי ראות עיני בית דין. ואם בית דין השתכנעו שכוונת הגרים לשם שמים – צריכים לגיירם ולא לדחותם.

האחרונים הסתפקו במצבים השונים לפי מצב הדור והמקום והשעה, האם יש לקבל גרים במצבים מסופקים אם הגיור לשם שמים או אין לקבל.

וכך כתב בשו"ת דבר אברהם (ח"ג סי' כח): "וצ"ל דקיימי בגרים שבימי שלמה וכ' שהיתה יד ישראל תקיפה לענוש העוברים על דת ואפילו בזמן שאין יד ישראל תקיפה

חבל נחלתו

שלא יקיימו כל המצות משום שסופם יבואו לידי קיומם ומצווים אנו לפתוח להם פתח כזה ואם לא יקיימו את המצות הם ישאו את עונם ואנו נקיים.

“והנני מעתיק פה מה שכתבתי בענין זה באותה שאלה עצמה: בענין קבלת גרים חדש מעכ”ת מסברא לומר שבזמן הזה שאנו רואים ויודעים והדבר מפורסם וגלוי שרובא דרובא דגרים אינן שומרים מצות התורה אפילו לזמן קצר, הלכך אין לקבל בזמן הזה וכן כתב במכתבו אלי מיום ג' שבט דנא. ואנא דאמרי אם כן נעלת דלת בפני גרים שלא לקבל בישראל גרים כלל אפילו אם יתברר בהחלט שהוא מתגייר לשם שמים אבל מדברי רבותינו ז”ל למדנו שמצוה לקבל גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה לפי שהקב”ה אוהב גרים וצוה על הונאתן (יבמות ק”ט ע”ב תד”ה רעה) ואל תשיבי ממ”ש שבימי שלמה לא קבלו גרים שהרי כתבו התוס’ ד”ה לא וכו’ והיה דפ”ב דשבת וכו’ בטוח היה הלל בסופו לשם שמים, מדבריהם מוכח דסופו לשם שמים סגי אנפ”י שאין סופו לקיים מצות התורה, ועכ”פ בסופו לקיים סגי אנפ”י שלא יקיים סמוך לגרותו, ולפי מסקנתם זאת יוצא שגם בימי דוד ושלמה קבלו גרים שידעו בהם שסופם לשם שמים, וגדולה מזו אמרו רז”ל: לא הגלה הקב”ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו אליהם גרים שנאמר: וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה סאים (פסחים פ”ז). ובדורנו זה אחראית וקשה מאד נעילת דלת בפני גרים לפי שהיא פותחת שערים רחבים ודוחפת אנשים ונשים מישראל להמיר דתם ולצאת מכלל ישראל או להטמע בגויים ויש בזה משום אזהרת רז”ל: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת

אחרת כמעט שחייו לא היו חיים, אבל בימינו לדאבונו, שהמצב כ”כ פרוע שיהודים שעפ”י הדין הם בכלל פושעי ישראל, הרבה מהם הם מנהיגים של הקהלות, ואף מנהיגי האומה, מה נחשב זה לנכרי זה (או לנכרית זו), לאמר בפיו (או בפיה), שהוא (או היא), מקבלים יהדות, ולמה ישמרו את המצוות כשכל כך הרבה יהודים אינם שומרים, באופן שיש אומדנא שהקבלה מסופקת כשסתב הגירות היא חיצונית, ומכיון שיש לדון שגרים כאלה הם גירי ספק הרי משתנה הדין שאם יבואו לפנינו לגיירם יש לנו להמנע שהרי אנו מכניסים את הנפש הזאת באיסורים חמורים ואנו נותנים מקום לתערובת זרע ספק נכרי בישראל. ובשלמא אם הוא איש המתגייר לישא ישראלית החשש איננו כל כך מהצד הזה האחרון, לפי שהבנים כשרים בלי גירות לדעת רוב הפוסקים, אבל אם המתגיירת היא אשה הרי החשש גדול מאד מלבד החשש הראשון”.

ובניגוד לשיקולים אלו כתב בשו”ת פסקי עוזיאל (בשאלות הזמן סי’ נט): “דון מינה בנדון דידן שגויה זו נשואה כבר לישראל ובהכנסה מעתה בברית היהדות תתקרב יותר ויותר אל משפחת בעלה ותורתו ועוד זאת שבניה הנולדים לה ואלה שיולדו לה מעתה יהיו יהודים גמורים הרי זה דומה לאותו מעשה דהלל ורבי חייא שבטוח שסופם יהיו גרים גמורים ורשאים, או יותר נכון, מצוה עליהם לקרבם ולהכניסם בברית תורת ישראל ולהוציא נגע התערובת שהוא נגע ממאיר בכרם בית ישראל”.

וכך כתב הראשל”צ הרב עוזיאל במקום אחר (משפטי עוזיאל משפטי הזמן סי’ סה): “מכל האמור ומדובר תורה יוצאה שמותר ומצוה לקבל גרים וגירות אנפ”י שידוע לנו

גיורו גיור.

ובשורת אחיעזר (ח"ג סי' כו) הסתפק: "והנה יש לי מקום ספק, באופן שלא נתברר לב"ד ויש מקום להסתפק אם יש לו כונה לשם אישות אם מקבלים אותו, דאפשר דדוקא בנתברר לב"ד שיש להם עילה אחרת אין מקבלים והא דבודקים אחריו לכתחלה מספיקא משום דכל היכא דאיכא לברורי מבררין ואין לב"ד לקבל בלי בדיקה, אבל היכא שבדקו ולא נתברר להם ויש מקום להסתפק שכונתו בלב שלם, כיון דבדיעבד הלכה דכולם גרים הם, ורק לכתחלה אין מקבלים אותו, היכא דמסתפקים מקבלים אותו ככל ספק דרבנן להקל.

"וגם בעצם הגירות יש מקום עיון, הא דלר' נחמיה ל"ה גר בכונה לשם ד"א משום אישות, אע"פ שבפיו אומר שכונתו להתגייר ודברים שבלב אינם דברים משום דהוה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות, ובאומדנא דמוכח דהוה דברים שבלב כל אדם הוה דברים, ולפ"ז היכא דל"ה מוכח לכל העולם שכונתו לשם אישות ויש מקום להסתפק דכונתו להתגייר בלב שלם, ודינו ככל ספק אומדנא דמוכח דהוה דברים שבלב כמש"כ הקצוה"ח דאומדנא דמספיקא הו"ל דברים שבלב וי"ל לר' נחמיה דשאני גירות מכל הקנינים, דעצם קבלת המצות והגירות הוה דברים שבלב וכ"ז שלא נתגייר בלב שלם ל"ה גר, ואפילו היכא דל"ה אומדנא דמוכח שכונתו לשם אישות או לשם ד"א אם באמת כוון לשם ד"א ל"ה גר כיון דלבו בל עמו".

וכן בשורת דבר אברהם (ח"ג סי' כח) כתב:

"וע"ד מה שיש שכתבו דאין לנו ענין עם מה שחושב בלבו דדברים שבלב לא הוה דברים

(סוטה מ"ז). ואדם מישראל שנשבע או שנדחה מישראל נהפך לאויב ישראל בנפש, כמו שההיסטוריא מעידה על זה בהרבה מקרים והרבה דורות וגם אם לא נחוש ונאמר ילך החבל אחרי הדלי, מכל מקום לבניהם ודאי שאנו חייבים לקרבתם לא מבעיא אם הם בני ישראלית שבניה הם ישראלים גמורים אלא אפילו אם הם בני גוייה הרי מזרע ישראל המה, ואלה הם בבחינת צאן אובדות, וירא אנכי שאם נדחה אותם לגמרי על ידי זה שלא נקבל את הוריהם לגרות נתבע לדין ויאמר עלינו: את הנדחת לא השיבותם ואת האובדת לא בקשתם (יחזקאל ל"ד) וגדולה היא תוכחה זאת מאותה התוכחה של קבלת גרים (י"ד סי' רס"ה סעיף י"ב) ועל כגון זה נאמר: הוה מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה (אבות פ"ב מ"א). מטעם זה הנני אומר מוטב לנו שלא נסור מדברי רבותינו שמסרו הלכה זאת לפי ראות עיני הדיינים שכונתם לשם שמים".

ונראה שהדבר נתון למחשבת הדיינים מקבלי הגרים. והם צריכים להעריך לפי צרכי השעה והדור כאשר יש השפעה על ההחלטה הכוללת למקום הגיור ומקום חיי הגר לאחר התגיירותו, וליחסו הכללי להצטרפות לעם ישראל ומשמעותה.

ז. דברים שבלב לעניין גיור

האחרונים הסתפקו איך להתייחס לדברי הגר לעומת אומדן דעת כללי שאין כוונתו לגיור ולקבלת עול תורה ומצוות. בשורת דעת כהן (סי' קנג הו"ד לעיל) דעתו שאם אין רגלים לדבר לשקר ורמאות דברי הגר אפילו אם יש לנו אומדנא שאין הוא מתגייר לשם שמים

חבל נחלתו

דרך לכתחילה אין מקבלין אותו בשביל זה אבל בדיעבד אינו מעכב. לכן אני נבוך למעשה בענין זה, אבל יודע אני שלפעמים הנחיצות גדולה מאד מטעמים שונים וכחא דהתירא עדיף, אלא שאפשר ששכרן של מקרים פרטים אולי יוצא בהפסד הכלל כאמרם ז"ל קשים כו".

אולם בשו"ת דעת כהן (סי' קג) כתב:
"וד' התוספות ביבמות וחולין בכותים יותר נכון לפרש שלא היתה קבלת המצות שלהם שלמה, ולא קבלו עליהם לפרוש משיתוף ש"ש וד"א, מפני שחשבו שהאריות היו אוכלים בהם בשביל שלא ידעו את משפטי אלהי הארץ, וחשבו שלא יש קפידא בשיתוף, ע"כ אינם גרים מפני שחסר הדבר העקרי, קבלת המצות כראוי. אבל כ"ז שהיתה הקבלה בפה כראוי י"ל שאין לנו ענין עם דברים שבלב, שאינם דברים כלל, ואפי' אם יבא אלינו ויגיד לנו, שהי' בלבבו אחרת מאשר בפיו, אין לנו עסק כלל עם דברים שבלב, וכד' הרב מל"מ בה' שקלים. וי"ל שהכותים אמרו מפורש בעת קבלת הגירות שלהם, למ"ד גרי אריות הן, שאינם עוזבים את אלהיהם".

עפי"ד תמוהים דברי שו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' קו) שכתב: "זהו כוונת הש"ע יו"ד סימן רס"ח סעי' י"ב בנודע שבשביל דבר הוא מתגייר חוששים לו עד שתתברר צדקתו, והוא משום דכיון שבשביל דבר

זה הי' שייך רק בימים מקדם אבל עכשיו איך נשלה את נפשינו כשאנו יודעים ברוב המקרים באומדנא דמוכח שלא יקיימו אח"כ את המצוות ואין לבס כלל לזה ובדאיכא אומדנא דמוכח אף דברים שבלב הוו דברים, כמו שהזכיר גם הדר"ג בשם בית יצחק.

"דתנין בבכורות (ל ע"ב) עו"כ שבא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ריב"י אומר אפי' דקדוק א' מדברי סופרים וכ"פ הרמב"ם (פי"ד מאי"ב ה"ח¹⁷) וכיון שברוב המקרים הם נטענים זה על זה או בא על"י דאסורים לישא אחר הגירות מדרבנן (יבמות כ"ד ע"ב) אין שום נדנד ספק בדבר שאפילו אם יקבלו עליהם כל המצוות בכ"ז איסור דרבנן זה בודאי לא יקבלו שכל עצמם לא באו להתגייר אלא כדי לישא זא"ז והיא לא רק אומדנא דמוכח אלא ודאות גמורה דכולנו סהדי לה¹⁸.

"אח"ז ראיתי שגם הדר"ג עמד ע"ז אלא שיצא לדון בכחא דהיתרא דדין זה דאם אינו מקבל אפי' דקדוק א' מד"ס אין מקבלין אותו הוא רק במתנה שלא לקבל¹⁹, ושיהיה מותר לו דבר זה דאין שיוור ותנאי בגירות אבל כשמקבל עליו כל המצות אלא שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בקבלה ואני חוכך בזה. כיון שבשעת הקבלה הוא חושב לעבור אפילו לתיאבון אין זו קבלה והם תרתי דסתרי, אלא שיש לומר

17. הרמב"ם פסק כן לגבי גר תושב ולא הזכיר זאת ביחס לגר צדק.

18. ראייה זו קלושה היא. והרבה מהאחרונים התירו לו שישאנה כפי שציינו בפנים, וכפי שכתב המהר"ש קלוגר (שו"ת טוטו"ד הלכות גרים, חכמת שלמה אבן העזר סוף סי' יא), שו"ת דברי חיים (אבן העזר ח"ב סי' לו) ועוד רבים מן האחרונים. עפי"י תשובת הרמב"ם (פאר הדור סי' קלב).

19. ולעיל הבאנו דעת האג"מ שהוא כמתנה לעקור דבר מן התורה ואם קבלוהו הרי הוא גר.

מומר.

כתב הבית יוסף (י"ד סי' רסח): "נראה שטעמו מדאמרינן בפרק השולח (גיטין מה:): דגר שחזר לסורו הוה ליה מין... וכתב נמוקי יוסף (טז: דיבור ראשון) בשם הריטב"א (מז: ד"ה לתנא) מסתברא דבדיני ממונות בהקנאות וחיובים **כולם כישראל הוא נדון** ומיהו אם דין המלכות הוא שיהא קונה ומקנה כגוי דינא דמלכותא דינא (נדרים כה:)."

ופסק בשולחן ערוך (סי"ב): "ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושיו קדושין".

ובביאור הגר"א (ס"ק כט): "ישראל מומר כו'. כנ"ל דאפי' גר שחזר לסורו ה"ה כישראל לכל דבר".

וכתב ה"ט"ז (ס"ק טז): "וכתוב בפרישה שיש מקשים פשיטא וכי עדיף (=גר שחזר לסורו) מישראל מומר שכתב ב"י סי' קכ"ד דיינו יין נסך, ומתמצים דכאן אסרינן יינו שלו אפילו למפרע קודם שחזר לסורו ע"כ וזה דבר שאינו אמת! **כיון שבא לכלל ישראל החוזק לכל דבר כישראל** ואין לך לפסלו עד שיודע לך שהוא פסול משם ולהבא. וכונת בעל הלכות נ"ל דקמ"ל דיוקא דדוקא להני מיילי שהם לחומרא הוה כעובד כוכבים וע"כ נקט קצת מהם וסיים ובשאר דברים דינו כעובד כוכבים היינו לחומרא אבל לקולא לא, וכדמטיק הטור לענין קדושין שלו דהוה קידושין". למדנו מדבריו שגר שחזר לסורו אינו נפסל למפרע. ומבאר דברי בה"ג כטור שלכל דבר הוא כישראל.

ט. גיור בבתי דין לגיור במדינת ישראל

נכרים המעוניינים להתגייר בימינו

נתגייר יש לחוש שמא אף שקבל המצות בפיו לא קבלם בלבו, וכיון שיש טעם וסברא לחוש לזה הוא כאנן סהדי שיש ספק שאין בזה שוב משום דברים שבלב אינם דברים, עיין בתוס' גיטין דף ל"ב ע"א ד"ה מהו ובקידושין דף מ"ט ע"ב ד"ה דברים ואף ששם איירי בדבר שאנן סהדי בודאי על מה שבלבו מסתבר דכשיש טעם ברור להסתפק הוא **כאנן סהדי שיש ספק** שלכן חוששין לו **להחזיקו רק כספק גר** עד שתתברר צדקתו ויעשה בדין גר ודאי".

וחולק על הראי"ה קוק והמנחת אלעזר וסובר שצריכים לחוש לדברים שבלב. אמנם עיקר התמיהה עליו שכל גר שנתגייר שלא לש"ש על אף שקבלוהו ב"ד או ב"ד הדיוטות, מעמיד אותו האג"מ **כספק גר** עד שתתברר צדקתו. והלא הוכחנו מהרמב"ם והרשב"א וכן הריטב"א ותוספות שאין מצב של ספק גירות, וכן כתב בשו"ת דעת כהן ומנחת אלעזר, וא"כ דבריו מבוססים על הגהמ"ר שדבריו נדחו ע"י האומרים בעצמו ועל הבנה מסויימת ברמב"ם.

ת. דין גר שחזר לסורו למפרע

כתב בטור (י"ד סי' רסח): "כתב בעל הלכות גר שחזר לסורו יינו יין נסך ופתו פת כותי ופירותיו טבלים וספריו ספרי קוסמין ושמונו ויינו ובשאר כל דבריו **כעובד כוכבים**. ונראה לאו לכל מיילי קאמר דהוי כעובד כוכבים שהרי אם קדש בת ישראל קדושיו קידושין אלא לענין להרחיקו קאמר".

היינו מבה"ג משמע שגר שחזר לסורו חזר להיות עובד כוכבים, והטור מבאר שהלכותיו הם קנס מדברי חכמים אבל אינם מעיקר דין תורה ודינו כישראל

חבל נחלתו

המחייבים לאמוד מה תהיה התנהגותם לאחר הגיור, יודו שבמקרים כאלו הם עתה גרי צדק, ולאחר מכן רק לבוחן לבבות הידיעה מה יהיה. וחלקם לצערנו חוזרים לסורם וחלקם מקדשים את דרכיהם ומשיבים את כל משפחתם לרבש"ע אמונתו ותורתו.

ההבנה כאילו שיטת הגהות מרדכי היא שהתקבלה להלכה מופיעה שוב ושוב בתשובת הרב שרמן. הוא מביא (פרק י) כי הרב דיכובסקי הי"ו כתב בנמוקי פס"ד ובמאמר בקובץ תושבע"פ כך: "מבוחן קבלת המצוות נמדד באשר הוא שם, באותו רגע שהמתגייר טובל לשם גירות. אם באותו רגע היתה קבלתו שלימה אין לבטל את הגירות גם אם לאחר מכן אינו עומד בכך. כיצד יכול ביה"ד האזורי לשפוט את מה שהיה באותו רגע, כאשר לא הוא היה שם אלא ביה"ד לגיור". ומסיק הרב דיכובסקי: "אנו עוסקים כאן במה שהתרחש לפני שנים בפרק זמן של דקות בודדות וליתר דיוק בפרק זמן של פחות מדקה. באותו פרק זמן קצרצר צריך לקבוע מה היה בראשה ובלבה של המתגייר, כיצד ניתן לקבוע בודאות מה חשבה המתגיירת באותו רגע קריטי? לכל היותר ניתן להעלות ספק, אבל אין בספק שלנו להוציא מידי ודאי של ביה"ד לגיור... אין מנוס ממסקנה כי דיעבד אינו לכתחילה ולא ניתן לפסול גירות בדיעבד לאחר שנעשה".

הרב שרמן טוען כלפיו: "ונראה לי שיש לדחות מכל וכל קביעה זו הנשענת על סברה כאשר כבוד הרב דיכובסקי לא ביסס אותה על שום מקור הלכתי או חיזוק מדברי פוסקים אחרים. אדרבא, יש בקביעה זו התעלמות מוחלטת מכל דברי הפוסקים

חייבים לעבור מכוני גיור ולימוד אמונת ישראל ותורה בפרק זמן של כמה חודשים (דחוסים) או במשך שנה. במכוני הגיור מטעם המדינה המתגיירים מחוייבים להתגורר בישוב דתי ומאומצים ע"י משפחות דתיות. הם חיים בסביבה דתית פרקי זמן לא קצרים, וכן משתתפים בשבתות וחגים עם משפחות דתיות בתפילות וסעודות בשבת ולימוד משותף. כל זאת נעשה עוד לפני הגיור בבית דין היינו קבלת מצוות, מילה וטבילה. הגיור אינו נעשה מתוך לחץ או עם הטבות כספיות למתגייר או תשלום כלשהו. על המתגיירים לעבור לאחר הלימוד מבחנים ולא כל המועמדים לגיור מתקבלים.

נראה עפ"י עובדות אלו, שאף אלה הסוברים שלגבי גיור דברים שבלב הם דברים, ואם כוונתו בלבו לגיור בלא קבלת תורה ומצוות – אין זה גיור, במקרים הללו של מכוני הגיור ודאי מעשה מוציא מידי כל מחשבה, ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכוונתו להתגייר ואין לבתי הדין המגיירים אלא את מה שעיניהם רואות. ואם הנכרי או הנכריה יושבים ולומדים שנה שלמה, בהקדשת זמנם וכוחותיהם ללא שום תמורה כספית, ואומרים בפיהם שהם רוצים להתגייר ולהיכנס לעם ישראל עפ"י מה שלמדום, אי אפשר לדחותם רק עפ"י מחשבה או אומדנא שהם לאחר יציאתם מבית הדין ישליכו הכל. ומה שחלקם מפסיקים לשמור תורה ומצוות, אלה מחשבות הגומלות בליבם לאחר הגיור ובהשפעת הסביבה והחברה בה הם חיים לאחר הגיור. ועל כן אף האחרונים

“שאם באמת היה הדבר תלוי וידוע מראש שאינם מקבלים עליהם עול תורה ומצוות רק ע”ד האמור: ‘בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני’ (ישעיהו כט, י), ואגן סהדי שלא נתכוונו מעולם לקיים מצוות בפועל אז גם בדיעבד י”ל שאינם גרים”.

הדברים ברורים הן מקריאת גדולי הדור והן ומדברי הראש”ל צ”ח הר”ע יוסף שליט”א שהרגע היחידי הקובע הוא רגע הטבילה או קבלת המצוות ובו לבית הדין צריך להיות ידוע שהגר מקבל עליו תורה ומצוות, ולכן הם מזהירים את המקבלים שיהיו בטוחים בקבלת המצוות. אבל אם לאחר הקבלה כראוי הגר סרך דרכו וחזר לסורו, או שלא מקיים את התורה בשלמותה, את הנעשה אין להשיב. ולכן כל קריאתו של הרב שרמן לביטול גיור למפרע אינה מבוססת.

י. ביטול גיור של גר שחזר לסורו למפרע

בין הטענות העוברות בתוך דברי הרב שרמן כחוט השני, הטענה כי ניתן לבטל גיור למפרע עפ”י התנהגות הגר עתה שחזר לסורו והוא אינו מקיים ונוהג עפ”י דיני תורה. הבאנו לעיל את שרשי דעה זו בהגמ”ר ודחינוה, ונביא להלן דברי אחרונים בנושא.

כך כתב המהרש”ם (ח”ו סי’ קיא): “ובאמת שאם גיירו הנשים בימי עזרא הי’ נראה שאין בו חטא, ולא דמי לשלמה שלא קבלו הב”ד אז גרים מפני גדלותן של ישראל משא”כ בזמן החורבן. אך בזה י”ל דמ”מ מפני שנתגיירו ע”י סיבה של הנישואין לא קבלו אותן הב”ד אלא נתגיירו בפני הדיוטות וגם כי חזרו לסורן. אבל גם מ”ש

וחכמים שעסקו בשאלת תוקף מרכיב קבלת המצוות בהליך הגיור”.

כסיוע לדעתו מביא הרב שרמן “קריאה והוראת הלכה שיצאה בט”ו בסיון תשמ”ד מרבתינו מרן ורבנן פוסקי גדולי התורה והדור וראשי הישיבות: מרן הגרי”י קניבסקי זצ”ל בעל ה”קהילות יעקב”, מרן הגרש”ז אירבך זצ”ל, מרן הגרמ”א שך זצ”ל ויבלח”ט מרן פוסק הדור הגרי”ש אלישיב שליט”א”. קריאה זו הובאה פעמיים בתשובת הרב שרמן (פרק י ופרק יב) עם דברי הראש”ל צ”ח הרב עובדיה יוסף ונביאם כאן, מפני שהם מורים להיפך מדברי הרב שרמן ומסכימים עם פסיקת ההלכה כפי שהביאה הרב דיכובסקי, והיא: רגע הקבלה הוא הקובע, ואם בית הדין סבור שהקבלה היא שלמה – הגיור לא ניתן לביטול או לשינוי.

ז”ל הקריאה:

“היות ולצערינו הגדול נתרבו לאחורונה מקרים של קבלת גרים, מתברר שאחוז גדול מהם לא חשב לקבל על עצמו שמירת תורה ומצוות בעת מעשה הגירות, הננו מזהירים בזה שהוא איסור חמור מאד לקבל גרים מבלי להיות משוכנעים שאכן דעתם באמת לקבל עליהם עול תורה ומצוות, הדבר פשוט שגורר ללא קבלת תורה ומצוות אינו גיור אפילו בדיעבד.

גם הננו מזהירים את כל רושמי הנישואין שההלכה מחייבת אותם לבדוק את המציג תעודת גיור הן בארץ והן בחוץ לארץ האם באמת היתה הגירות כהלכה כאמור לעיל, רק לאחר מכן אפשר לרושם”.

ובהמשך מובאים (בתשובת הרב שרמן) דברי הראש”ל צ”ח הרב עובדיה יוסף מדבריו בכנס תורה שבע”פ תשל”א בזה”ל:

חבל נחלתו

וב"ד חשוב וממונה על הציבור אין לו ללמוד מהדיוטות הללו, שהיו עושים שלא כדין. וזה כשנתיים כמדומה שנשאלתי ממצרים בעובדא כיוצא בזה, שנצטערת מאד על אשר קבלו גר כזה, ואח"כ הוכיח סופו על תחילתו שבגד באשתו הישראלית אחר שהתעלל בה, ובחר בנכרית, וחפצו אז הרבנים להציל את האומללה מעיגון, ע"י **ביטול הגירות למפרע, ולא רציתי להצטרף עמהם בזה**. אבל מקום לימוד הוא לנו עד היכן הדברים יכולים להגיע, מאלה הרשעים הלובשים מסוה על פניהם לצודד נפשות בנות ישראל, ואח"כ ימאסו בהן עוגבים, ואין לשער כמה מר הוא גורלן אח"כ. ועל כגון זה נאמרו הדברים ביבמות ק"ט ב', ועיי"ש מש"כ תוס' ד"ה רעה, כשמקבלין אותם מיד, וזה נראה אפילו בדליכא ריעותא, אלא דלא נבדק כראוי, וק"ו בריעותא גדולה כה"ג דנ"ד".

שפתיו ברור מללו שלא ניתן לבטל גיור למפרע בגלל התנהגות הגר אע"פ שהוא מיצר ומעגן בת ישראל וחזר לסורו ולאלינו. והראי"ה קוק מבהיר עד כמה נחוץ היה לבדוק לפני הגיור, אבל אחרי כן לא ניתן לבטל את הגיור בגלל התנהגותו. וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' קכב אות כ): "אבל כ"ז היה אם באמת נתגיירה בלב שלם אף אם יהיה מחמת דבר דהיינו אישות אבל עכ"פ מחמת זה קבלה עליה לקיים כל המצות כדת משה וישראל, אבל כמוה כמוהם רובא דרובא שבאים להתגייר אין עולה אף על דעתם לקיים כל המצות כדת, ורק במרמה באים ואומרים בפיהם הכל, ולבם בל עמם, רק מבטיחים לקיים המצות, כדי שיוכלו להנשא בחו"ק מחמת שצד השני אינו רוצה באופן אחר, שאף גם הוא אינו

דאם נתגיירו הנשים וחזרו לסורן ופקע הגיור למפרע לא אדע מהו דאדרבא מבואר ברמב"ם שם שדינם כמומרות **ולא נתבטל הגיור למפרע** ובפרט בנ"ד שהב"ד יקבלו אותן לגיירן אם אח"כ יחזרו לסורן **יהי בודאי רק כהמירו** א"ע ולא כעכו"ם – ולדינא נראים דברי כ"ת אף שאין פירושו בקראי מתקבל עפ"ד חז"ל מ"מ להלכה י"ל כן **דהבנים שנולדו בימי גיורן נחשבין כבני ישראל** וצריכין למולן כדין אבל בלא גיור אין התנאי מועיל כלום".

ואלו דברי הראי"ה קוק בשו"ת עזרת כהן (סי' יד) בתשובתו **ל"ידיד יקר מפנינים הרה"ג הנעלה מו"ה בן ציון עוזיאל נ"י"** (=הראש"ל"צ והרה"ר הספרדי לא"י).

"וע"ד הגר, **קשה מאד להמציא היתר**, מאחר שמעשיו מוכיחים עליו שאין כונתו כלל לש"ש כ"א מפני שנתן עיניו בבת ישראל. ודברי הרמב"ם, שכתב כ"ת, א"צ להביא ממרחק, אלא הדברים מבוארים במקומם בפ"ג דהלכות איסור"ב הלכה ט"ו לפיכך לא קבלו ב"ד גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות, והטובה והגדולה שהיה בה לישראל חזרו, שכל החזור מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק, אבל סיים שם ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם, לא דוחים אותם, אחר שטבלו מ"מ, ולא מקרבים אותם, עד שתראה אחריתם. והאריך עוד שם הר"מ בהלכה הסמוכה, שנחשבו כלפי שמים אותם שגייר שלמה ושמשון כאילו היו עכו"ם, כיון שמפני דבר נתגיירו, ומשמע **שגם בדיעבד חוששין להם עד שתתברר צדקתם**. ע"כ לע"ד ראוי למחות בכל האפשרות בענין זה,

להם דין ישראל מומר, אבל לא כאשר נעשה בפני מאן דהוא, דהלכו אצלו כדי שלא לדקדק הרבה ורק לעשות משאלותם כמובן, ושר"ר בתשובת חזון נחום (סימן צ'), שהביא מדברי הרמב"ם הנ"ל, דהוכיח סופו על תחילתו, והוכיח מדברי הש"ס חולין (דף ל"ט) ויר"ד (סי"ד) דמשום הוכיח סופו על תחילתו הוי רק ספק, עיי"ש, ואם כן מהאי טעמא, בצירוף הא דאף אם יהיה כוונתה אז באמת להתגייר, לא נעשה כדת בפני ב"ד, והגאון חמדת שלמה אף בכל הצטרפות החומרות, ולא רצה לומר היתר, אבל גם איסור לא אמר, ו"ל דעכ"פ בכה"ג דנודע בבטח שאף בשעת גירות לא ה' כוונתה להתגייר לגמרי, הוית כנכרית גמורה, ובנה כנכרי גמור והאשה שנשאה לו, כאלו נשאה לנכרי בחו"ק, דמותרת להנשא לאחזר חוץ מכהן (ועיין בת' בי"צ חא"ע ח"א סימן כ"ו).

אף שדברי בעל מנחת יצחק לכאורה מורים בתחילתם להיפך – שניתן לבטל גיור למפרע, היינו דוקא שהקבלה היתה שלא לפני בית דין ומעשיו מתחילתו עד סופו כמעשה הגויים. אבל מי שהתקבל בפני ב"ד אין יכולים לבטל את גיורו לא מכאן ולהבא ולא למפרע. ויעוי' בתשובה הבאה (מנחת יצחק ח"א סי' קכג) מהרב דוב בעריש וויידענפעלד (אב"ד דק"ק טשעבין ור"מ דישיבת כוכב מיעקב) שאף הוא סבר כן.

יא. התייחסות לטענות שעלו בתשובת הרב שרמן

בתחילת דבריו הביא הר"א שרמן את טענת הר"א עטיא דיין ביה"ד הרבני אזורי באשדוד לאי-קבלת תעודת הגירושין כיון שלדעתו גיור המתגיירת פסול והיא אינה יהודיה. הסיבות לפסול

שומר התורה והדת, כי אם היה שומר תורה לא היה מדבק בבת אל נכר, אבל חו"ק רצונו שיהיה, שבלא חו"ק לחרפה להם, ואם כן הרי כבר כ' בת' אבני צדק (דעעש, חא"ע סי' כ"ו ול"ח), במי שנראה שנתגייר שלא לש"ש, דמכל מקום גר הוא, היינו דוקא אם באמת ידענו אחר כך שגם בצנעה מחזיק בדת משה וישראל, אבל אם בצנעה אינו מתנהג כדת משה, אף שנתגייר כגוי הוא, והא דאמרינן שאם חזר לסורו הוי ישראל מומר, היינו **אם הוחזק להיות גר צדק, אז אם אחר כך חזר לסורו הוי כישראל מומר, אבל אם לא הוחזק מעולם לא**, והוכיח זאת מדברי הרמב"ם (פ"ג מהא"ב הט"ו ס"ז י"ז) במה שכתב שממתינים עד שנראה אחריתם עיי"ש, וכן מוכח מענין כותים גירי אריות, ועל פי מה שכתבו התוספות (חולין ג' ע"ב וב"ק ל"ח ע"ב) והרמב"ן והריטב"א (קידושין דף ע"ה) עכ"ת, ומכ"ש דלא רק בצנעה אלא בגלוי לא התנהגו מעולם כדת משה וישראל, דפשיטא, דאיגלאי מילתא למפרע, שאף לא עלה על דעתם אלא להיות נקרא עליהם שם יהודי, ולא להחזיק בדת יהודים אמתיים, וביותר ראי' מהא גופא דב"ד של ישראל הכשרים לא רצו לקבלם, וע"כ הוכרחו לילך לפני מאן דהוא הנ"ל, בודאי משום שהב"ד ידעו היטב בשעת מעשה שאינם רוצים לקבל בלב שלם, וכן ראיתי כעת בתשובת חלקת יעקב ממחז' הרב הגאון שליט"א (סימן י"ג) שהאריך מאד בכל זה בדברים ברורים ובראיות עצומות, דבכה"ג בטל הגירות מעיקרא עיי"ש, ובכל זה **אם היה הגירות נעשה בפני ב"ד כשרים, היינו מוכרחים לומר שהב"ד בחנו היטב בשעת מעשה וראו שמקבלים בלב שלם**, וע"כ אף שראינו שאחר כך אין מחזיקים במה שקבלו עליהם אמרינן דהדרו בהו ויש

חבל נחלתו

הגיור הן:

א. הבי"ד המגיייר של הרב דרוקמן והרב אביאור הוא בי"ד פסול.

ב. המבקשת גט לא קבלה קיום מצוות, ובפועל לא שמרה שבת ולא שמרה טהרת המשפחה ובלא קבלת ושמירת מצוות אין כל תוקף לגיור.

שתי סיבות אלה מוסיף ומפתח הרב שרמן במשך פסקו הארוך.

לגבי פסול בית הדין כל דברי הפסק מושתתים על כך שבית הדין מכשיר גויים להיקרא כיהודים בלא תהליך גיור אמתי ובלא שהגויים עברו קבלת תורה ומצוות כראוי. וזאת לאור המצב לאחר הגיור שחלק מהמתגיירים אינם שומרים תורה ומצוות. כפי שהוסבר לעיל באריכות, בדיעבד כולם גרים הם אף המתגיירים שלא לשם שמים, ולא משנה מה יעשו אחר הגיור, זאת לגבי הגרים. לגבי בית הדין המגיייר כבר כתבו הב"י והש"ך דהכל לפי ראות עיני בי"ד, ואיך יכול מאן דהוא לטעון כלפי הב"י והש"ך והרי הם לא קראו לבי"ד כזה בי"ד פסול ומי יבוא אחריהם! ועוד לפי טענת הרב שרמן והרב עטיא אף שמשון מושיע ישראל ושלמה מלך ישראל פסולים לבי"ד לגיור כיון שנשותיהן חזרו לסורן. וכבר כתב הראשל"צ הרב בצמ"ח עוזיאל: "וכיון שכן רשאים אנו לעשות עצמנו כהדיוטות ולהודקק לגרות זאת", ואם הוא התיר לגייר כן, ולבי"ד לעשות עצמם להדיוטות כש"כ שבי"ד לא יחשב כבי"ד פסול. ולכן כל טענת פסול זו אין בה ממש.

לגבי הסיבה השניה, קבלת מצוות ודאי היתה ויש אצל כל הגרים המתגיירים ע"י

בתי הדין לגיור. ומערימים עליהם קשיים ולימוד ומבחנים, הרבה מעבר לנדרש בהלכה, וכבר הערנו לעיל שמעשיהם מוכיחים שהם מעוניינים לקבל עליהם עול תורה ומצוות ומעבר לכך אין צריך לחקור ולדחות וא"כ כל כיוון פסילה זה אין בו ממש.

כך כתבו האג"מ (יו"ד ח"ג סי' קו) ויבלח"א הרב יעקב אריאל רב העיר רמת-גן (באהלה של תורה ח"ב סי' כח עמ' 104) שמספיק בהסכמה מכללאל לקבל מצוות ואין צורך בקבלה מפורשת. לכן הגרים המגויירים ע"י בתי הדין לגיור הם ישראל לכל דיניהם.

באשר לקיום תורה ומצוות לאחר הגיור. הערנו לעיל ששיטת הראשונים היחידה התולה את הגיור בבדיקה למפרע אם הוא מקיים תורה ומצוות היא שיטת הגהות מרדכי. שיטה זו נדחתה ע"י ראשונים ואחרונים ואי אפשר לבנות עליה ולפסול גרים על-פיה. ואף מי שניסה לחבר בינה לבין שיטת הרמב"ם כבר כתבו האחרונים שלא ניתן לפרש את הרמב"ם כן, ואם כן אין כל סיבה לפסול את הגיור אפילו אם הגר לא קיים תורה ומצוות. ודינו כגר שחזר לסורו בכל המשמעות המבוארת ברמב"ם וש"ע. אבל קידושיו קידושין והוא אוסר אשת איש כישראל מומר ואף גיורת זו חייבת היתה בגט ככל אשה מישראל.

בהמשך מאשר הרב שרמן את דינו של הר"א עטיא, שבי"ד המגיייר כאלה שברור לנו מאומדנא שלא ישמרו תורה ומצוות הם מזידים ואפיקורסים ורשעים הפסולים לדון. ומביא חיזוק לדבריו שאם בי"ד יודעים שהמתגיירים לא ישמרו תורה

בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחזר הבית. וע"ז היה צדוק הדין, שהקב"ה ישר הוא ואינו טובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אנ"ג שהוא לשם שמים דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ". ורשב"ע יכפר עלינו שירדנו עד כדי כך.

הרב שרמן מביא בתשובתו את דברי הרב עטיא אשר הביא משו"ת מגדל צופים (ח"ג סי' לט) שיש לדון שבתי הדין המגיירים בניגוד לפסיקת כל הפוסקים לכך זכות שאינם בית דין פסול משום שהם חושבים שעושים מצוה במעשיהם ומפרשים ש"ס ופוסקים יותר נכון מגדולי הדור, ומסיים הרב אקסלרוד (אב"ד חיפה בעל שו"ת מגדל צופים): "שנוטה לדון את ב"ד הנ"ל כשוגגים ולכן אין עליהם דין ב"ד פסול".... וכן מביא שהיתה סברת הרב שטרנבוך אולם חזר בו ופסלם.

הרב שרמן לא מקבל את דעתם מתוך טענה שפסול בתי הדין לגיור אינו מחמת פירוש הסוגיות בדרך שאינה ראויה, אלא פסול מיוחד לדיינים.

כפי שכתבנו לעיל, אין בבתי דין אלה שום פסול, ואם הם סוברים שראוי לגייר – גיורם גיור, ואם הראשל"צ הרב בצמ"ח עוזיאל כתב שמותר לנו לעשות את עצמנו להדיוטות ולקבל גיורים כדי למנוע עבירות חמורות, ק"ו שבתי דין לגיור שהשתכנעו ברצון הגר להתגייר ולקבל עליו עול מלכות שמים תורה ומצוות מחוייבים לגייר.

בהמשך עסק הרב שרמן להוכיח שבתי דין המגיירים גרים שיודעים שלא ישמרו תורה ומצוות הם עוברים בלפני עוור, בכך

ומצוות הם אינם גרים עפ"י דברי הגאב"ד הרב שטרנבוך שהביא מדברי האחרונים שהבאנו לעיל (בית יצחק, דבר אברהם, צור יעקב, ערוגת הבושם, אגרות משה) ועוד.

יש להעיר שכל הגיורים הנ"ל היו בחו"ל במצב של התבוללות כאשר הגיור נעשה 'להציל' דור אחד ובגלל הסביבה הלא יהודית האומדנא היו לה רגלים שאף אחרי הגיור ימשיכו בדרכם. אבל אין המצב דומה כלל למצב במדינת ישראל בימינו, וכש"כ לכל הלומדים במכוני הגיור. וא"כ איך ניתן להשוות ולדמות ולכלול הכל בחדא מחתא.

וכאן המקום להעיר על סגנון הדברים. הן מדברי רב עטיא (כולל בהוספותיו משולחות הוסן א-ג) והן מדברי הרב שרמן עולים שנהא ולשון הרע. וישנו חיוב מחאה בכבודם של הרבנים אשר בהם הם משתלחים, בכינויים שלא יאים בין אדם לחבירו וק"ו בין תלמידי חכמים! וכי תלמיד חכם החולק על דבריהם הופך להיות רשע ופסול לדון?! וכיצד הם ראויים לדון בדבר זה אם הם כה שונאים את הרב דרוקמן והרב אביאור והלא שונא פסול לדון כאמור בשו"ע חו"מ (סי' ז).

והתנהגותם דומה לאמור בהקדמת הנצי"ב לספר בראשית: "והענין דנתבאר בשירת האזינו עה"פ הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם זא"ז חשדו את מי מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו עי"ז לידי שפיכות דמים

חבל נחלתו

לתמונה שצייר ועליה בנה את כל הבניין הלז.

בהמשך הוא דן בעבירת לפנ"ע במקרה זה, וכיון שכל ההסתכלות של הרב שרמן אינה נכונה, כל האריכות מיותרת. והאריך בהבאת דעות האחרונים בענין גיור גר קטן והחששות הטמונים בה וכיון שהיא אינה קשורה לענייננו לא נכנס אליה.

בהמשך תשובתו בונה הרב שרמן את פסול הגיורים בכך שהדיינים החתומים על הגיור לא היו בפועל בקבלת המצוות של הגרים וא"כ כל מעשה בי"ד של הגיור הוא פסול. וכיון שדיינים אלו 'זיפו' אישורים וכתבו דברים שאינם אמת, הם פסולים לדין ופסולים לגייר. נראה לענ"ד שאישור גיור ע"י דין שלא השתתף בגיור הוא תקלה גדולה. אולם יש להדגיש שהגיור עצמו בכל המקרים נעשה כראוי. התקלה היא בְּאִישור ואם היו חותמים עליו אותם דיינים שישבו בבית הדין לא היה בו שום פגם. (פרט להוראת הרה"ר לשעבר הר"י לאו שבעל סמיכה לדיינות יהיה חתום על האישור).

נראה לענ"ד שהיה מן הראוי שאף אם האישור לגיור צריך להיות חתום ע"י בעל סמיכה לדיינות (דבר שאין לו שום מקור הלכתי), מן הראוי שחתימת הדיין שכה נצרכת תהיה אישור נוסף ולא אישור על 'מעשה בית דין', וכעין עיסקאות ואישורים המצריכים חתימה בפני עורך דין או נוטריון וכד'. כאשר הדיין יודע מבית הדין שאמנם היה גיור כראוי. אבל אי"צ שהדיין יהיה בעת הגיור עצמו. כך גם נראה לי שהבינו הדיינים שאותם כינה הרב שרמן בשמות גנאי, ולכן לא דקדקו להיות בעצמם בפעולות הגיור. בפרקים הבאים יבוררו הדברים.

שמכשילים את הגרים שמעתה הם חייבים בתורה ומצוות וכיון שלא יקיימום הרי המכשילים אותם לקבלם לעם ישראל עוברים בלפני עוור ונפסלים בכך להיות דיינים בבית דין. את דבריו הוא מבסס על שו"ת דעת כהן (סי' קנד) שמוסיף שאם אינם גרים, הרי הדיינים שקבלום מכשילים את הרבים בהחשבתם כיהודים ומביאים לתקלות חמורות. וכן על ס' מנחת שלמה (ח"א סי' לה ס"ג) לרש"ז אויערבך, ורמז לכך אף בשו"ת שרידי אש (ח"ב סי' צו).

ויש להעיר עוד קודם שנדון בדברים לגופם, כי מדברי הרש"ז אויערבך עולה שהגיור אינו מותנה ואינו מסופק בניגוד לדרכו של הרב שרמן שהגיור מסופק ואם הגר חוזר לסורו גיורו אינו גיור. ובהסתמכותו על דברי הרש"ז הוא סותר את דבריו הוא. ולשיטת הרב שרמן כיון שגיורם בטל למפרע, הם אינם גרים, וא"כ אין כאן לפני עוור, וממילא כיון שמעשי הדיינים שקבלום לא הועילו, אין לפסול דיינים שגיורם.

כל זאת לשיטת הרב שרמן, אשר רואה את דייני בתי הדין לגיור כמזיקים ופושעים במזיד, המגיירים גרים לשם הכנסת גויים לבית ישראל, ולשם קציצת נטיעות כרם בית ישראל. אולם האמת היא ששום דין בבתי הדין לגיור אינו מתכוין לקבל מי שאינו מביע את רצונו להצטרף לעם ישראל עפ"י מה שלמד והורוהו, כמו"כ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כי רצונו לקבל תורה ומצוות. ואם הגרים קלקלו אין זה באחריות בתי הדין וממילא אינם עוברים בשום לאו, וכל דבריו אינם מתייחסים למצב אמת, אלא

יב. ביטול קביעת גיור של בית דין לגיור

בפסק דינו של הרב שרמן הוא יצא לבטל קביעת גירות למתגיירים שהתקבלו בבתי דין לגיור מטעמים שהחתומים על מעשי ב"ד לא השתתפו בקבלת המצוות של המתגיירים ועל כן חתימתם על מעשה ב"ד הוא שקר, ולכן הם פסולים לכהן בבית דין וכל הגיורים עליהם הם חתמו פסולים ואינם גרים.

א. בית דין לגיור

בבריתא המתארת קבלת גרים ביבמות (מז ע"א-ע"ב) לא מוזכר שגר צריך בית דין כדי להתקבל. וכן בבריתא המקבילה במס' גרים²⁰ (פ"א ה"א).

אמנם לפני כן (יבמות מו ע"ב) נאמר: "...דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל, א"ל: שהי כאן עד למחר ונטבלינך. ש"מ תלת: ש"מ גר צריך שלשה, וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בלילה. ונימא: ש"מ נמי בעינן מומחזין דלמא דאיקלעו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **גר צריך ג', משפט כתיב ביה**."

ומפרש רש"י: "משפט כתיב ביה – משפט אחד יהיה לכם ולגר (במדבר טו) ואין משפט פחות מג'."

וכן בהמשך (יבמות מז ע"ב): "ושני ת"ח עומדים על גביו. והא א"ר חייא א"ר יוחנן: גר צריך שלשה; הא א"ר יוחנן לתנא, תני: שלשה. טבל ועלה – הרי הוא כישראל לכל דבריו."

הרוקח (הל' שבת סי' קיא) כתב: "וג' תלמידי חכמים עומדין מבחוץ ומודיעין לה מקצת מצות קלות. גר צריך ג' משפט כתיב בו **ולא קרובים**. אינו גר עד שימול ויטבול. ואין מטבילין גר בלילה."

משמע מדבריו שמצריך בית דין של הראויים לדון ולא סתם ג' אנשים. וכן תוס' (יבמות כד ע"א ד"ה מי לא) כתבו שאשה אינה ראויה להיות בבית דין לגיור.

הרמב"ן (יבמות מו ע"ב) הביא לגבי הטבלת גר בלילה שהרמב"ם כתב שהוא גר אף שאין תחילת דין בלילה, והוא עצמו פסק שמחמת הספק צריך להטבילו ביום בשנית.

והוסיף וכתב: "וקשיא לן כיון דגר דצריך שלשה משום משפט דכתיב ביה ליבעי נמי מומחזין, **שהרי אפילו עשרה והן הדיוטות שדנו אין דיניהם דין מן התורה**, וליכא למימר משפט דכתיב ביה אסמכתא דרבנן הוא דהא מכאן אמר ר' יהודה נתגייר בינו לבין עצמו אינו גר, ואיכא למימר מדאורייתא הכי נמי אלא אנן שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אגיטי דמעשינן ואקדושי דדיינינן בהו משום שליחותיהו כדאיתא בפ' המגרש (פ"ח ב'), ולא דאיך דשליחותא דהדיוטות משום תקנתא דרבנן וגבי קדושין וגיטין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, אבל גבי גר היכי מנסבינן ליה בת ישראל, **ואפשר דגר צריך שלשה גמרא ומשפט כתיב ביה אסמכתא וכי גמירי שלשה גמירי מומחזין לא גמירי**. ואי קשיא למאי דאמרינן דבעינן מומחזין בזמן הזה דליכא מומחזין בעוונות היכי מקבלינן גרים,

20. בכל מסכת גרים לא נזכר שצריך ג' לקבלת גרים.

חבל נחלתו

ושלמה בפני הדיוטות". ובהל' יז כתב: "גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר... **ובאר הב"י** (יו"ד סי' רסח): "זעל מ"ש הרמב"ם שהיו גרים מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות נראה לדקדק דמדלא אמר בפני בית דין הדיוטות דאע"ג דאנן הדיוטות אנן כדאיתא בסוף גיטין (פח:) על בית דין שבזמן הזה מכל מקום אין מקבלים אותם גרים בבית דין דידן **אלא שאם קיבלו אותם הדיוטות שאינם בית דין הרי הם גרים** ואילו היה מדקדק הרב המגיד בדברי הרמב"ם כן לא היה כותב שבית דין הדיוטות היו מגיירים אותם". משמע מן הרמב"ם שבדיעבד אף הדיוטות שאינם ראויים לדון אם קבלו גרים קבלתם קבלה, ואף ביה"ד הגדול חשש להם.

והטור (יו"ד סי' רסח) פסק: "וכל עניניו בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה ובין הטבילה צריך שיחיה בג' הכשרים לדון וביום ומיהו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם מל אותו או טבל בפני שנים ובלילה אפי' לא טבל לשם גירות אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדוטה הוי גר ומותר בישראלית חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינו ביום ובשלשה, ולרב אלפס אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה מעכב ואסור בישראלית אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלינן ליה".

ובשו"ע (יו"ד סי' רסח סעי' ג, ד) פסק: "כל עניניו הגר, בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, וביום (תוס' ורא"ש פ' החולץ). מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קרובים) (הגהות מרדכי) ובלילה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא

איכא למימר נפקא לן הא מהיכא דנפקא לן הרצאת דמים דגרסינן בכריתות בפ' ד' מחוסרי כפרה (ט' א') אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם כתיב, ואפשר דמן התורה אפילו הדיוטות דנין בשליחותיהו דמומחין".

היינו הרמב"ן נותן שתי אפשרויות להבנת קבלה בימינו ע"י ג' הדיוטות: קבלה ע"י ג' הדיוטות מדין שליחותיהו קעבדינן. תירוץ זה הוא דוחה, ומסיק ששלשה בגר הוא גמרא היינו מסורת חכמים כעין הל"מ, והמשפט הוא אסמכתא מדרבנן. וכן באר הרשב"א ביבמות (שם) והוסיף: "זי"ל דכי גמירי שלשה גמירי מומחין לא גמירי, ואפשר דנפקא להו דלשלשה בלחוד כתב ביה רחמנא משפט ולא מומחין".

והמאירי (יבמות מו ע"ב) כתב: "וטבילה זו הואיל ואין הגרות נגמר אלא בה אינה נעשית בשבת וביום טוב שהרי נעשה מתוקן וכן מאחר שהטבילה צריך שלשה שהן בית דין אין מטבילין אותו בלילה ומכל מקום בכל אלו בדיעבד הרי זה גר, אבל מומחין לא בעינן אע"ג דכתיב ביה משפט כדכתיב בפרשת שלח לך תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אלא **אפילו בשלשה הדיוטות** ואע"פ שצריך להודיעו ענין המצות כלם כלל המצות הכל יודעין אותן ואם כן הכל כמומחין לענין זה ולא עוד אלא שמכל מקום לתלמידי חכמים אנו צריכים כמו שיתבאר למטה מ"ז ב' אע"פ שאין סמוכין".

הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ו) פסק: "ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד

שה"ה לגבי גר גדול, אין זה משפט של תובע ונתבע אף אין בו דיני טענות וראיות אלא הוא פסיקת הוראה האם זה גר או שבי"ד מחליט לדחותו.

לגבי הכרעה ברוב או פה-אחד לא מצאתי דיון ברור על כך. אולם הדבר מסתבר שאם אין זה דין, אין זו הכרעה משפטית אלא קבלה יצוגית.

ראיה ניתן להביא מהמשנה בסנהדרין (ב ע"א): "ניבור החדש – בשלשה, עיבור השנה – בשלשה, דברי רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בשלשה מתחילין, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרין בשבעה. ואם גמרו בשלשה – מעוברת. סמיכת זקנים ועריפת עגלה – בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: בחמשה. החליצה והמיאונין – בשלשה".

היינו המשנה מונה כמה עניינים בהם צריך שלשה כבית דין ואעפ"כ אין פעולתם שפיטה ודין אלא או הכרעות הלכתיות (עיבור חודש ושנה) או פעולות הלכתיות (סמיכת זקנים, חליצה). בהכרעות הלכתיות דנים עפ"י רוב, התורה קבעה שהכרעה כזו אף שאינה דין, לא תיפול ע"י פוסק יחיד אלא בהתייעצות של שלשה פוסקים. לעומת זאת כאשר התורה רצתה לתת תוקף לפעולה היא קבעה שהיא תיעשה ע"י שלשה. בפעולות ההלכתיות אין דנים לפי רוב, אין סומכים ע"י שלשה כאשר אחד מהשלשה מתנגד, וכן אין חולצים עפ"י רוב בבית דין. לגבי בי"ד לקבלת גרים נראה שאינו הכרעה בדיני איסור כגון: בין כשר לטרף, אלא קבלת הגירות היא פעולה שהתורה הצריכה שלשה לשם הדגשת חשיבותה. כדוגמת הדיון בעיבור שנה שפרש רש"י (סנהדרין י ע"ב): "שלשה כנגד

איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה, הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה. ולהרי"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה, מעכב, ואסור בישראלית, אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן, לא פסלין ליה.

"הואיל וטבילת גר צריך בית דין של ג', אין מטבילין אותו בשבת ולא ב"ט ולא בלילה. ואם טבל, הרי זה גר".

עולה מן הדברים שלשם גיור צריך בית דין של שלשה הדיוטות. וחלק ממעשי הגיור, בדיעבד, אינם צריכים שלשה. וכן בדיעבד קבלת גרים על ידי כאלה שאינם ראויים לדון (הדיוטות) היא קבלה.

ב. גיור – דין או הוראה?

לשאלה האם גיור הוא דין או הוראה ופעולה ע"י בית דין מספר השלכות: האם ניתן להכריע עפ"י רוב שהבא לפנינו מתקבל לגיור או שצריך הכרעה פה-אחד של בית הדין. האם לאישור הגיור של בית הדין יש תוקף של מעשה בית דין. האם ניתן לבטל את הכרעת בית הדין לגיור.

בפשטות כל קבלת גירות היא הוראה באיסור והיתר, ואינה דין. ראיה לכך ניתן להביא מגר קטן שצריך בי"ד כאמור בשו"ע (יר"ד סי' רסח ס"ז): "עובד כוכבים קטן, אם יש לו אב יכול לגייר אותו. ואם אין לו אב, ובא להתגייר או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו". ואמנם נחלקו הפוסקים אם גיורו מן התורה או מדרבנן (עי' א"ת ערך גרות) אבל כאן ודאי לא שייך בירור אלא קביעה ע"י בי"ד. ונראה לענ"ד

חבל נחלתו

שומרי הסף כו' – כלומר אנשכחנא דמלכותא דארעא שלשה ממונין, וחמשה ממונין, ושבעה ממונין... **ועיבור שנה מטכסיסי מלכות שמים הוא** ליישב סדר השנים על מכתן".

ונראה שה"ה לכניסה לעם ישראל חשיבות הבי"ד היא כנציגות של עם ישראל וכפי שמצינו במילה (רמב"ם הל' מילה פ"ג ה"א): "מצוה על האב למוול את בנו יתר על מצוה שמצווין ישראל שימולו כל ערל שביניהן, לפיכך אם אין שם אביו אין מברכין אחריה ברכה זו, **ויש מי שהורה שיברכו אותה בית דין** או אחד מן העם, ואין ראוי לעשות כן". והרמ"א (יו"ד סי' רסה ס"א) כתב: "ואם אין אבי הבן אצל המילה, יש מי שאומר שאדם אחר מברך ברכה זו, **דהרי הבית דין מצווין למוול** (רמב"ם בשם י"א). ונוהגין שמי שתופס הנער מברך ברכה זו (טור ובשם ראב"ד והגהת מ"י בשם סמ"ק)".

וכך כתב בקובץ שעורים (כתובות סי' לג): "ונראה דעת תוס' דהא דגירות צריכה בי"ד, אין פירושו דצריך ראייה גרידא מבי"ד כמו בעדי קידושין, **אלא דבי"ד עושין את חלות הגירות**". ובהמשך מביא ממקומות אחרים שהגר מכניס עצמו לעם ישראל וא"צ דעת בי"ד בשעת מעשה, משמע שלפי הצד השני די בעצם היות בי"ד ואינו נצרך אפילו לדעת שטובל לשם גיור.

לגבי האם אישור הגיור נחשב למעשה בית דין כתב בנחל יצחק (ח"מ סי' כה בד"ן ספק תקנה ענף א בהערה): "ולכאורה יש לדון דדוקא היכא דצריך בי"ד דווקא כמו לכוף להבע"ד לבוא להם לדין או בקבלת עדות וכה"ג היכא דנתחייב מתוך טענותיו כמבואר בס' ל"ט ובסי' ע"ט דזהו מיד די צריך בי"ד דווקא... גיור אינו פעולת שפיטה רגילה

וע"כ האישור אינו מעשה בי"ד אלא עדות ויש בו דין מהתורה "ולא מפי כתבם" כמבואר שם בנחל יצחק. הערת הנחל יצחק מובאת בפסקי דין ירושלים ובירורי יוחסין ז' (עמ' שצ). ואמנם לגבי מעשה בי"ד על בירור יוחסין המצריך חקירה מרובה בעדים הוא פוסק שיש לו כח מעשה בי"ד, אולם לגיור שא"צ בחקירות אלא בדעת והסכמת המתגייר נראה שדינו של הנחל יצחק קיים. וא"כ אישור גיור הוא רק עדות בכתב של בית דין שהתבצע לפנייהם גיור.

לגבי השאלה אם ניתן לבטל את הכרעת בית הדין הובא בספר 'סדר הדין' (עמ' 450 הערה 33 ערעור תשט"ז/42 מארכיון ביה"ד הגדול שלא פורסם) פסק שבית דין אזורי אשר דן בענייני איסור והיתר, פסקו אינו ניתן לביטול ע"י ביה"ד הגדול. והובא פסק זה בפסקי דין ירושלים דיני ממונות ובירורי יהדות (ה' עמ' קצט, ז' עמ' שצ), ושם הדיון היה לגבי יוחסין.

למדנו לגבי קבלת גרים שאפילו אם אותם החתומים על מעשה בי"ד לא השתתפו בגיור אין זה פוסל את הגיור. מפני שמעשה הבי"ד היינו האישור שהנ"ל התגייר אינו מעכב את עצם הגיור. האישור כוחו יפה לפרסם את הגיור אבל כיון שהם התקבלו בבי"ד שום מעשה בית דין אינו יכול לשנות את עצם הגיור.

וכן נראה לדייק מהרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ו) שכתב: "טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר, בא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים". משמע שצריך רק להביא עדים אבל אי"צ מעשה בי"ד על הגיור. (וכל

סימן כה – כולם גרים הם – לפולמוס הגיור בימינו

וזאת הסיבה לענ"ד שהרבנים הראשיים (הרה"ג שפירא זצ"ל ויבלח"א הראשל"צ הגר"מ אליהו שליט"א אשר לפנייהם הובאה בעיית אי-נוכחות הרבנים החותמים על אישור הגיור בגיור עצמו כמובא בתשובת הרב שרמון) לא דרשו כתיבה מחדש של מעשה בית דין, אפילו שהרבנים החותמים עליהם לא היו בקבלת הגרים שעליהם הם חתמו. שכן סו"ס מעשה הגיור כשר והגרים התקבלו בפני בי"ד כשר, ולכן על אף התקלה באישור הגיור סו"ס הגיור נעשה כראוי, והתקלה היא באישור אבל לא בגיור. וממילא על רושמי הנישואין לרושמים כיהודים על אף כל טיעונו של הרב שרמון ורצונו לבטל גיורים למפרע.

ההנהגה הזו של כתיבת מעשה בי"ד על גיור נראית הנהגה חדשה). וכך פסק בשו"ע (יו"ד סי' רסח ס"י).

ולכן אף אם בי"ד בתר בי"ד דייקי בימינו, הרי עצם הגיור אינו פעולת שפיטה של בי"ד, וכן האישור על גיור אינו מעשה בי"ד, ואם כן כל אריכות לשונו של הרב שרמון לבטל גיור כיון שבי"ד בימינו מדייקים אחר מעשה בי"ד אחר – כולה אין לה שום מקום וכל זאת בהצטרף למה שהבאנו בפרקים הקודמים.

ולכן כל הגיורים שהיו בפני ג', אפילו הם הדיוטות, הרי הם גיורים כשרים וכל עמלו של הרב שרמון לפוסלם בדיעבד מכל מיני טיעונים, היה לריק.

תשובת הרב הגאון הרב אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים

בס"ד

כבוד הרב יעקב אפשטיין שליט"א!

דברי הראשונים שמר מצטט, ברובם מאבדים את תקפם לאור שנוי המצב שעמדו עליו הדבר אברהם וההיכל יצחק שכת"ר מזכיר, שהיום אין שום סבירות לכאורה שהמתגייר לשם אישות וכו' מתכוון לקיים מצוות, מאחר שגם רבים מאחב"י לצערנו אינם מקיימים מצות.

יש להניח שהוא רואה במעשה הגיור הצגת תאטרון ותו לא. הרמב"ם (פי"ג מהל' איסור"ב ה"ד) כשהוא מתחיל לדבר על הגרים אומר כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עול תורה, איני יודע אינה אחוז מתלמידי המכונים זו כוונתו. את חטאי אני מזכיר: בקשו ממני לסדר קידושין למישהו עם אחת מתלמידות המכונים. כוונתם היתה שאסדר את הקידושין בבית קפה שאין לו הכשר. אחרי שזה לא הלך, סדרתי את הקידושין בבית החתן ולא היה שם סידור, ולא מפני שהחתן והכלה יודעים כל התפילות בעל-פה... במשך כל הזמן לא נראתה התעניינות כלשהיא מצד הכלה

חבל נחלתו

במתרחש. חוששני שכך הם רוב פירותיו של המכון, נוטה אני לקבל את פסקו של הרב שרמן שליט"א. כמדומני זו דעת אדמו"ר זצלה"ה היתה שדיינים כאלה מוסיפים לגר חובה ולא זכות.

ביקרא דאורייתא
צעיר הלוי
אביגדר נבנצל

תשובת המחבר

לכבוד הרה"ג אביגדר נבנצל שלום וכל טוב!

קראתי את הערת הרב בראש המאמר ואת דברי הרב כאן ואולי לא הובנתי נכונה. יש להפריד בין צער וכאב לבין הלכות קבלת גרים. לגבי צער וכאב לפי הידוע לי, אף הדיינים במכונים מצטערים על כל קבלת גרים שהתברר שהיתה מן הפה ולחוץ. ואף הם כואבים את הקלקולים שמכניסים גרים שאינם גרי צדק לבית ישראל. ומנסים למנוע קבלת גרים כאלה.

אבל אין זה משנה מבחינה הלכתית. לפי מיטב הבנתי וכפי שהסקתי משיטות הראשונים במאמר: אין קבלה מסופקת, ולכן קראתיה בראש המאמר 'על-תנאי', פשוט אין דבר כזה בהלכה. ולכן קבלת הגרים הופכת אותם לישראל על החובות והזכויות. ואם הם נוהגים שלא כראוי יש להצטער ולחוש כפי שבארתי במאמר, אבל אין מצב מסופק שאנו ממתנים שיתברר אם הוא יהודי או נכרי. הקבלה היא מוחלטת ואינה הפיכה, אלא אם מצאו שלא היתה קבלה כראוי כגון שלא התקבל בבית דין, או שהתקבל אצל נשים ופסולים. אבל זה אינו המצב בימינו. דברי ה'דבר אברהם' ו'היכל יצחק' לגבי השינויים בחברה בימינו וממילא השפעתם בנושא הגיור נכונים, אולם דוקא לפני הגיור ולא לאחר הקבלה. אחרי שהגר התקבל אפילו כל הגיור בעיניו הוא רק הצגה כלפי חוץ, נראה לי שהוא ישראל, וייסקל על חילול שבת, וקידושיו קידושין וכו'.

לפי מה ששמעתי זו היתה עמדתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א בפרשת הגיור שהגר"ש גורן זצ"ל ביטל (פרשת האח והאחות). מאיזה טעם החליט שהיום כל גירות מסופקת איני יודע. עכ"פ לפי הראשונים (פרט להגמ"ר) אין לכך כל מקום.

לכן נראה לי שלא ניתן להסכים עם מסקנותיו ההלכתיות של הרב שרמן, וכמובן שדרך התבטאותו צריכה מחאה מחמת 'זילותא בכבוד תלמידי חכמים' (עפ"י ב"מ פד ע"ב). וה' הטוב יכפר על שהתדרדרנו להוצאת לעז על החולקים עליו וחוסר נקיון בדיבור כל כך.

ביקרא דאורייתא
צעיר הלוי
יעקב אפשטיין

דברי הרב הגאון יעקב אריאל הרב הראשי לרמת-גן

א. הקונטרס הארוך בנושא הגיור ראוי לברכה בפני עצמה. בתוך כל הסערה בדבר גיוריו של דודך וידידי הרב חיים דרוקמן שליט"א לא נשמע קולה של ההלכה ממקורותיה. יפה עשית שהרחבת והעמקת בנושא חשוב ורגיש זה מכל צדדיו כדרכה של תורה, דיון מתוך גישה עניינית ורצינית. יישר כוחך!

1. בדבריך אתה מתיחס לטענה העיקרית נגד הגיורים של בתיה"ד המיוחדים (שמונו ע"י הרבנים הראשיים לדורותיהם) והיא שרבים מהמתגיירים אינם מקיימים מצוות אחרי גיורם. (אגב, עובדה זו לא תלויה בהרכב זה או אחר של בתיה"ד. כרושם נישואין אני יכול להעיד שגם רבים מהמתגיירים בבתי הדין האזוריים, שאיש לא מטיל פגם ביראתם ורמתם, אינם שומרים אחרי גיורם את כל המצוות שבתורה).

טענת המערערים היא שהייתה פנייה של גדולי תורה מהשורה הראשונה, הן לדיינים המגיירים והן לרבנים רושמי הנישואין, לבדוק את המתגיירים בבה"ד ואת הגרים הבאים להינשא ברבנות אם הם מקיימים מצוות. לדעת המערערים כל מי שהפר הוראה זו פסול לדין. כפי שהערת בצדק דווקא בתיה"ד לגיור חקרו ודרשו היטב כל גר, ורק אם התרשמו מכנותו ורצינותו גירוהו. אם יש את מי "להאשים" כביכול באי ציות לקריאה האמורה הן הרבנויות בארץ שהשיאו גרים גם ללא בדיקה. לא הדיינים, אפוא, אלא רבני ישראל הם "פסולי דין" לדעת הסוברים כן משום שלא צייתו להוראתם של אותם גדולי תורה. ואכן רבני ישראל לא חששו להוראה זו, כי היו גדולי תורה אחרים, מהשורה הראשונה אף הם, שלא הצטרפו לקריאה הנ"ל, משום שלא היו שותפים לדעתם. וכפי שהוכחח בצדק שאין לפסול את גיורו של גר בגלל התנהגותו לאחר זמן. איני בטוח שגם הגדולים שדרשו את הבדיקה היו פוסלים לדין את מי שסמך על אחרים ולא על דעתם.

[אני אישית ערערתי על גיורו של גר שחילל את השבת הראשונה(!) לאחר גיורו. לדעתי הוא תכנן זאת עובר לגיורו. ובכ"ז ביה"ד הרבני הגדול לא נטה להפקיע את הגיור (עייין תחומין כ. ובפסה"ד הידוע על הממזרים הטענה נגד הגר"ש גורן שטיהר אותם הייתה שאין להפקיע גיור בגלל התנהגותו של הגר לאחר זמן).]

2. בהמשך לאותה הנחה, שרבים מהמתגיירים בימינו אינם מקיימים מצוות לאחר גיורם, והחברה בה הם חיים אינה מעודדת קיום מצוות, אתה מביא בין היתר את דעתם של פוסקים אחרונים שבגר כזה דברים שבלב דברים הם. כלומר מכיוון שלא הייתה לו כוונה כנה להתגייר, אין לסמוך על הצהרותיו בפני ביה"ד. מלבד העובדה שאיננו חוקרי כליות ולב, הדברים טעונים הסבר, מדוע גיור שונה מפעולות משפטיות אחרות שבהן דברים שבלב אינם דברים? מאי שנא מתרומה ומעילה שאף הן מצוות שבין אדל"מ ובכ"ז דברים שבלב אינם דברים (קידושין נ, א)? בהסבר דעתם נלענ"ד שלדבריהם עיקר הגיור הוא מצד רצונו של הגר המעוניין להסתפח על נחלת ה'. לכן כוונתו היא הקובעת וכשחסרה הכוונה העיקר חסר מן הספר. וכמו שתפילה לדוגמא ללא כוונת הלב אינה תפילה, כך גם גיור, ולכן דברים שבלב הוי דברים. לעומתם יש הסבורים שעיקר הגיור הוא קבלתו של הגר ע"י ביה"ד. אלא שביה"ד לא מקבל אלא מי שבא להתגייר מרצונו. ולכן התרשמותו של ביה"ד היא הקובעת

חבל נחלתו

ולא כוונתו הנסתרת של הגר (זכורני שבבית האוצר להר"י ענגיל מביא ראיה מזה שאנו מקבלים גרים ולא חוששים שמא הוא עמלקי, למרות שבגויים לא הולכים אחה"ר, ביה"ד הישראלי הוא המקבל את הגר והוא הולך אחה"ר. ועיין בחוות בנימין למו"ר הגר"ש ישראלי סי' סז). ולפי"ז אין הבדל בין גיור לבין כל פעולה משפטית אחרת שבה דברים שבלב אינם דברים. מה גם שלא מדובר בוודאות מוחלטת שהגר אינו מוכן לקבל ע"ע תורה ומצוות, שאז היו אלו דברים שבלבו ובלב כל אדם (ר' בראשונים בקידושין מט, ב). סוף סוף מדובר בספק בלבד. ודעת הקצות שבספק דברים שבלב אינם דברים (עיין מאמרו של אחי הרב יועזר בתחומין שם).

[שאלה זו, מה תפקידו של ביה"ד בגיור, מקבילה אולי לשאלה שהעלית, האם תפקיד ביה"ד בענייני גיור הוא של דין או של הוראה. אם תפקידו של ביה"ד הוא כשופט בין שני צדדים, בין הגר הרוצה להתגייר לבין עם ישראל המוכן לקבלו, עיקר הגיור הוא מצד הגר וביה"ד צריך להשתכנע בכנות כוונתו של הגר. וכמו בדיני נפשות שללא התראה איננו משוכנעים שאכן התכוון לעבור עברה במזיד. אך אם נאמר שתפקיד ביה"ד הוא של הוראה, ביה"ד הוא המקבל את הגר ואין הדבר תלוי בכוונותיו הסמויות של הגר אלא הכל תלוי בהתרשמות ביה"ד.]

3. גם אם יטען הטוען שספקא לחומרא ולכן בכל מקום שיש ספק לא נקבל את הגרים, או לפחות לא נעודד את גיורם, השאלה מהי החומרא בנ"ד, השארת נוכרים רבים בתוכנו שיגרמו למכשול של נישואי תערובת, או שמא החומרא היא הפוכה, לגייר כמה שיותר (אומנם גיור כהלכה!) והיא הנותנת, דווקא המצב הרוחני הקשה בו נתון היום עם ישראל מחייב לצמצם את תופעת הנוכרים בתוכנו ולגיירם. אין לנו דרך אחרת לעצור את הסחף של נישואי תערובת. ואין לטעון, אם הגיור לא תופס א"כ בלא"ה יש כאן נישואי תערובת, לא היא, סוף סוף רובם של הגרים מקיימים מצוות בצורה זו או אחרת. כמו"כ רובם הם צאצאי יהודים שנאנסו להתבולל. ולדעת הרצ"ה קלישר מצוה להכניסם תחת כנפי השכינה. (עיין שו"ת הר"ע הילדסהיימר רכט-רל).

4. אתה מביא בצדק כמה פעמים את דוגמת אשת יפ"ת שגיירה מבלי לדקדק אם תקיים תו"מ. אומנם שם התורה חידשה הלכה מיוחדת שניתן לגייר אפילו אשת איש(!) שלא מרצונה המלא, כי לא דיברה אלא נגד יצה"ר. ובפרט למ"ד שביאה ראשונה הותרה במלחמה. אולם בעומק העניין, העובדה שהתורה מכירה באשת יפ"ת באה ללמדנו שלפעמים הקב"ה מגלגל לדינו תופעות הנראות על פניהן כפסולות אולם תוצאותיהן עשויות להיות הפוכות (עיין דבריו העמוקים של אוה"ח ראש פרשת כי תצא). אומנם אין לנו עסק בנסתרות, אולם גם לא להפך, אי אפשר לפסול כל גיור רק בגלל חששות ודעות קדומות על הדיינים. מי שפועל עפ"י כללי התורה מובטח לו שלא תצא תקלה מתחת ידו. אולם גם מי שחולק על כך בודאי שאינו יכול לטעון שהנהג כך הוא פסול לדין. הר"ע הילדסהיימר שחלק על הרצ"ה קלישר לא כינהו בכינוי גנאי ולא פסלו לדין.